

THEORIE TREFWOORDEN

HANDLEIDING

BIJ DE

NBD|BIBLION

TREFWOORDENTHESAURUS

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	4
Inleiding	5
Hoofdstuk I Definities	6
- Documenten	6
- Thesaurus	6
- Trefwoorden	6
- Termen	6
- Enkelvoudige termen	6
- Samengestelde termen	7
- Gelede trefwoorden	7
- Algemene onderwerpstermen	7
- Eigennamen	8
- Geografische eenheid als soortaanduiding	8
- Tijd als soortaanduiding	9
- Vormaanduidingen	9
- Postcoördinatie, precoördinatie	9
- Specificiteit	9
Hoofdstuk II Inhoudelijke ontsluiting	10
2.1 Toekenning van termen	10
2.2 Pre- en postcoördinatie	10
2.3 Inhoudsanalyse	10
2.4 Specificiteit	12
2.5 Context van de inhoudelijke ontsluiting	13
2.6 Aantal termen	14
2.7 Termen voor computerprogramma's en programmeertalen	15
Termen voor computerprogramma's	15
Termen voor programmeertalen	16
2.8 Documentair trefwoorden	17
2.9 Scheppend werk bij non-fictie	17
2.10 Toekennen van thematrefwoorden aan romans	18
Hoofdstuk III Vaststelling van de thesaurustermen	20
3.1 Woordredactie	20
Taal van de termen	20
Natuurlijke taal	20
Spelling	20
Lettergebruik	20
Enkel- en meervoud	21
3.2 Woordsoorten	22
Zelfstandige naamwoorden	22
Bijvoeglijke naamwoorden	22
Werkwoorden	23
Telwoorden	23
Overige woordsoorten	23
3.3 Woorddefinitie	23
Kwalificaties (qualifiers)	23
Scope note (toelichting)	24
3.4 Woordkeuze	25
Afkortingen	25
Synoniemen	25

3.5	Samenstellingen	26
	Constructie van samenstellingen	26
	Samenstellingen en ontleding	27
3.6	Geografische eenheid als soortaanduiding	28
3.7	Tijd als soortaanduiding	29
Hoofdstuk IV	Structuur van de Trefwoordenthesaurus	30
4.1	Algemeen	30
4.2	Deellijsten en deelthesauri	30
4.3	Zoekleiding in de NBD Biblion Trefwoordenthesaurus	31
	Verwijzingen en toelichting	31
	Extra ingang (EI)	31
	PIM-variant	32
	Bredere term-relatie (BT)	32
	Verwante term-relatie (RT)	34
Hoofdstuk V	Eigennamen	35
5.1	Algemeen	35
5.2	Persoonsnamen	36
5.3	Corporatienamen	38
5.4	Geografische namen	39
5.5	Tijdaanduidingen als eigenaam	42
	Tijdaanduidingen als bepaling	42
	Tijdaanduidingen als object	43
5.6	Namen van afzonderlijke (literaire en kunst)werken	44
5.7	Overige eigennamen	45
Hoofdstuk VI	Invoeren en muteren	46
6.1	Algemeen	46
6.2	Nieuwe thesaurustermen	46
6.3	Verwijzingen	46
6.4	Mutaties	46
6.5	Invoer- en muteerprocedures	47
Bijlage 1	Naslagwerken	48
Bijlage 2	Standaardsubgeledingen bij persoonsnamen	49
Bijlage 3	Tijdaanduidingen	50
Bijlage 4	Standaardkwalificaties bij kunst- en literaire werken	52
Bijlage 5	Standaardsubgeledingen bij landen	53
Bijlage 6	Register	54

VOORWOORD

De NBD|Biblion Trefwoordthesaurus is een geautomatiseerd onderwerpsluitingssysteem ten behoeve van collecties in openbare bibliotheken, op basis van de termen die aan de bibliografische producten van NBD|Biblion worden toegekend. In deze thesaurus zijn alle door NBD|Biblion goedgekeurde ontsluitingstermen voor alle mediasoorten opgenomen. Dit heeft als voordeel dat de ontsluitingstermen eensluidend zijn. Dat wil zeggen dat gebruikers niet worden geconfronteerd met andersluidende termen voor hetzelfde begrip.

Door netwerkvorming kunnen bibliotheken elkaars catalogi raadplegen en bibliografische gegevens uitwisselen. Centrale catalogisering, zoals het Gemeenschappelijke Geautomatiseerde Catalogussysteem (GGC) van OCLC, speelt daarin een belangrijke rol. Bibliotheken met een regionale steunfunctie bijvoorbeeld, maken voor de onderwerpsluiting van hun titelbeschrijvingen in het GGC gebruik van termen uit de NBD|Biblion Trefwoordthesaurus. Regelmatig doen zij voorstellen voor nieuwe termen. NBD|Biblion draagt zorg voor de afstemming en het beheer van de thesaurus als centraal ontsluitingssysteem voor catalogi van openbare bibliotheken.

De thesaurustermen zijn eventueel ook beschikbaar voor opname in (deel)thesauri die gebruikt kunnen worden ten behoeve van de onderwerpsluiting in specifieke (bibliografische) producten. Dit is mogelijk door het aanbrengen van zogenaamde soortindicatoren die aangeven in welk bestand of bij welk product de ontsluitingstermen toegekend worden.

De in deze handleiding opgenomen richtlijnen zijn opgesteld met hulp van het Gebruikersoverleg NBD|Biblion Trefwoordthesaurus. De NBD|Biblion Trefwoordthesaurus voldoet aan de criteria van de ISO-norm 2788-1986.

INLEIDING

De hierna volgende regelgeving is bestemd voor diegenen die ontsluitingstermen toekennen aan publicaties waarvan de titelbeschrijvingen zijn opgenomen in de bibliografische producten van NBD|Biblion. Afnemers van deze producten kunnen deze handleiding en de NBD|Biblion Trefwoordthesaurus tevens gebruiken voor de onderwerpsontsluiting van de eigen collectie.

De handleiding is afgestemd op de praktijk en grotendeels gebaseerd op bestaande regelgeving. Voor de theoretische onderbouwing is verder veel ontleend aan:

- Thesaurusbouw : handboek voor opleiding en praktijk
- Trefwoorden : handboek voor opleiding en praktijk
- Richtlijnen voor de Gemeenschappelijke Trefwoordthesaurus (GTT) van de GOO : een samenwerkingsproject ten behoeve van de Gemeenschappelijke Onderwerpsontsluiting bij de Nederlandse universiteitsbibliotheken en de Koninklijke Bibliotheek
- Woordsystemen : theorie en praktijk van thesauri en trefwoordsystemen

Deze handleiding is in eerste instantie bedoeld voor de vaststelling van ontsluitingstermen. Daarnaast worden aanwijzingen gegeven over de wijze van trefwoordtoekenning. De vastgestelde voorkeursterm (met bijbehorende verwijzingsterm(en), kwalificatie of toelichting) dient voldoende duidelijkheid te verschaffen, zodat interpretatieverschillen bij de trefwoordtoekenning kunnen worden voorkomen.

Geautomatiseerde catalogi kunnen in de praktijk, afhankelijk van het gebruikte systeem en de daarin verwerkte faciliteiten, sterk van elkaar verschillen. Dat geldt in het bijzonder voor de zoekfaciliteiten. Uitgangspunten van deze handleiding, en dus ook van de NBD|Biblion Trefwoordthesaurus, ten aanzien van zoekfaciliteiten zijn:

1. Er dient zoveel mogelijk gezocht te kunnen worden met losse thesaurustermen, d.w.z. complexe onderwerpen worden ontsloten met een combinatie van losse thesaurustermen (postcoördinatie). Wanneer een samengesteld begrip echter in het spraakgebruik is ingeburgerd en gebruik van dit begrip als zoekterm veel waarschijnlijker is dan het zoeken met losse thesaurustermen, wordt naar deze (precoördinatieve) zoekwijze uitgeweken.
2. Zoektermen (mogelijke thesaurustermen) van eindgebruikers moeten leiden naar de in gebruik zijnde thesaurusterm.

Deze handleiding is opgebouwd uit de volgende hoofdstukken:

Hoofdstuk I : Definities bevat de omschrijvingen van de belangrijkste begrippen en uitgangspunten.

Hoofdstuk II : Inhoudelijke ontsluiting behandelt de belangrijkste grondslagen van de trefwoordtoekenning in relatie tot de thesaurus. De theorie van pre- en postcoördinatie komt aan de orde en de inhoudsanalyse, de basis voor onderwerpsontsluiting, wordt toegelicht.

Hoofdstuk III : Vaststelling van de thesaurustermen bevat regelgeving voor de woordredactie (taal, hoofdletters, enkel- en meervoud), woordsoorten, woorddefinitie (kwalificaties, toelichting), woordkeuze (afkortingen, synoniemen), samenstellingen en plaats-, tijd- en vormaanduidingen.

Hoofdstuk IV : Structuur van de NBD|Biblion Trefwoordthesaurus omschrijft de deellijsten en deelthesauri die voorkomen naast de algemene onderwerpsontsluiting. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de verwijzingsstructuur.

Hoofdstuk V : Eigennamen behandelt de regels voor de vaststelling van eigennamen.

Hoofdstuk VI : Invoeren en muteren bevat het protocol voor het invoeren en wijzigen van termen.

Hierna volgt nog een aantal bijlagen:

In Bijlage 1 zijn de belangrijkste naslagwerken in volgorde van prioriteit opgenomen.

Bijlage 2 geeft een opsomming van standaardsubgeledingen behorende bij persoonsnamen.

Bijlage 3 geeft voorbeelden van gehanteerde tijdvak aanduidingen.

In Bijlage 4 zijn de standaardkwalificaties bij titels van (kunst)werken als eigenaam vastgelegd.

Bijlage 5 geeft voorbeelden van standaardsubgeledingen behorende bij landen.

Bijlage 6 bevat het register op deze handleiding.

Hoofdstuk I DEFINITIES

DOCUMENTEN

Onder documenten worden in deze handleiding informatiedragers (boek- en niet-boekmaterialen) of delen van informatiedragers verstaan, welke zijn ontsloten met één titelbeschrijving.

THESAURUS

Een thesaurus is een geordende lijst van uit natuurlijke taal gekozen termen (woorden, combinaties van woorden, eigennamen), met vermelding van semantische (= inhoudelijke) relaties.

Het doel van de thesaurus is:

- de voor de (onderwerps)ontsluiting benodigde termen vast te leggen;
- het gebruik van deze termen te autoriseren;
- het zoeken naar verwante termen aan de hand van de aangebrachte structuur (de zoekleiding) mogelijk te maken.

TREFWOORDEN

In deze handleiding hanteren we vooral het begrip *term* i.p.v. *trefwoord*. Dat heeft te maken met veranderingen in de ontsluitingspraktijk. In vroegere regelgeving werd uitgegaan van het construeren van een trefwoord in de zin van 'één term of een combinatie van termen'. In deze handleiding ligt de nadruk op de vaststelling van thesaurustermen. Er wordt wel gebruik gemaakt van het begrip *gelede trefwoorden* (dit begrip wordt nog gedefinieerd).

TERMEN

Onder termen worden verstaan alle in de thesaurus opgenomen woorden, combinaties van woorden en eigennamen die aanduidingen zijn van begripseenheden. Onderwerpen zijn opgebouwd uit één of meer begripseenheden (ofwel onderwerpselementen) in een onderlinge context (zie *Algemene onderwerpstermen*,).

Termen worden gebruikt voor de ontsluiting van de onderwerpen die in publicaties zijn opgenomen.

Hierbij wordt onderscheid gemaakt in:

- voorkeurstermen: de in de thesaurus opgenomen termen die worden toegekend aan publicaties.
- niet-voorkeurstermen: die als *Extra Ingang* verwijzen naar de voorkeursterm.

ENKELVOUDIGE TERMEN

Enkelvoudige termen zijn aanduidingen van een begripseenheid met één woord. We onderscheiden:

Enkelvoudige woorden:

- zelfstandig naamwoord, bijvoorbeeld:

WONINGEN

- een als zelfstandig naamwoord gebruikt werkwoord, bijvoorbeeld:

DENKEN

Samengestelde woorden:

d.w.z. een woord dat bestaat uit twee of meer samengevoegde grondwoorden. Het gaat met name om zelfstandige naamwoorden en bijvoeglijke naamwoorden, bijvoorbeeld:

RUNDVEE

SAMENGESTELDE TERMEN

Samengestelde termen of woordgroepen zijn aanduidingen van een begripseenheid met een combinatie van woorden. Het kan gaan om:

- bijvoeglijk(e) naamwoord(en) en zelfstandig naamwoord, bijvoorbeeld:

ECONOMISCHE POLITIEK

- bijvoeglijk(e) naamwoord(en) en werkwoord, bijvoorbeeld:

BEGRIJPEND LEZEN

- een combinatie van een zelfstandig naamwoord c.q. een werkwoord en een bijvoeglijk naamwoord in de vorm van een samengesteld woord, bijvoorbeeld:

LANDBOUWKUNDIG ONDERZOEK

- een combinatie van twee zelfstandige naamwoorden c.q. werkwoorden, al dan niet vergezeld van bijvoeglijke naamwoorden, verbonden door voegwoorden of voorzetsels, slechts indien de combinatie als 'staande uitdrukking' kan worden beschouwd, bijvoorbeeld:

DAK- EN THUISLOZEN
GEZONDHEIDSVORLICHTING EN –OPVOEDING
GLAS IN LOOD

GELEDE TREFWOORDEN

Gelede trefwoorden zijn aanduidingen van een onderwerp met een combinatie van termen in kunstmatig zinsverband, gescheiden door interpunctie. Het eerste (ingangs)gedeelte wordt hoofdgeleding genoemd, de volgende subgeleding(en), bijvoorbeeld:

FAMILIERECHT; FRANKRIJK

ALGEMENE ONDERWERPSTERMEN

In deze handleiding wordt voor wat de thesaurustermen betreft een onderscheid gemaakt tussen:

1. Begrippen met een individueel karakter die met een eigennaam worden aangeduid (zie *Eigennamen*);
2. Begrippen die een concreet of een abstract verschijnsel aanduiden en die we verder met algemene onderwerpsterm zullen aanduiden. Hieronder worden verstaan:
 - stofbegrippen, zoals namen van materialen en chemische verbindingen, bijvoorbeeld:

HOUT

- maat- en gewichtseenheden, bijvoorbeeld:
 JOULES
- abstracte begrippen, zoals namen van:
 - wetenschapsgebieden, vakken, ambachten, bijvoorbeeld:
 CHEMIE
 - geloofsovertuigingen, ideologieën, bijvoorbeeld:
 COMMUNISME
 - acties, processen, bijvoorbeeld:
 HARDLOPEN
 - kenmerken, eigenschappen, toestanden, bijvoorbeeld:
 ZELFVERTROUWEN
- soortbegrippen voor zover die hierboven niet genoemd zijn, bijvoorbeeld:
 GEBOUWEN

Onder algemene onderwerpstermen vallen ook de vormbegrippen (zie *Vormaanduidingen*,).

EIGENNAMEN

Eigennamen zijn een aanduiding van zelfstandigheid in tegenstelling tot soortaanduidingen. De volgende eigennamen kunnen worden onderscheiden:

- persoonsnamen
- corporatienamen
- geografische namen
- namen van afzonderlijke tijdvakken, tijdperken of stijlperiodes
- titels van afzonderlijke auteurswerken, anonieme publicaties, literaire- en kunstwerken (zoals films, cabaret, muziekwerken, opera's, beelden, schilderijen, enz.)
- overige eigennamen zoals namen van schepen, gebouwen, bruggen, enz.

GEOGRAFISCHE EENHEID ALS SOORTAANDUIDING

In de Nederlandse taal wordt de geografische plaatsaanduiding, een daarvan afgeleide benaming of een etnische aanduiding vaak in de vorm van een bijvoeglijk naamwoord in een samengestelde term opgenomen. Het gaat hier dan met name om:

- kunstuitingen, bijvoorbeeld:
 FRIES AARDEWERK
- cultuuruitingen, bijvoorbeeld:
 FRANSE LETTERKUNDE

- overige soort aanduidingen, verschijnselen en producten die niet aan grenzen zijn gebonden, bijvoorbeeld:

DUITSE HERDERS

TIJD ALS SOORTAANDUIDING

In de Nederlandse taal worden cultuur- en kunstuitingen en andere voortbrengselen van een bepaalde periode vaak omschreven met de tijd- of stijlaanduiding van die periode in de vorm van een bijvoeglijk naamwoord of voorvoegsel. Deze tijd- of stijlaanduiding is dan soortnaam, bijvoorbeeld:

BAROKMUZIEK

VORMAANDUIDINGEN

De vormaanduiding kan zijn:

De fysieke vormaanduiding, de verschijningsvorm van het document, formaat en lay-out. Deze vormaanduiding wordt in de formele titelbeschrijving opgenomen.

De verschijningsvorm van de inhoud van het document. Het is ook mogelijk dat dit slechts onderdeel uitmaakt van de formele titelbeschrijving, tenzij de vorm als object of bepaling bij het object voor onderwerpsontsluiting noodzakelijk wordt geacht, bijvoorbeeld:

KINDERBIJBELS

MINISTERIE VAN BUITENLANDSE ZAKEN; JAARBOEKEN

POSTCOÖRDINATIE, PRECOÖRDINATIE

Deze begrippen zijn van belang bij de ontsluiting van complexe onderwerpen.

Met postcoördinatie wordt in dit verband bedoeld dat onderwerpselementen van een document door twee of meer los van elkaar staande termen worden aangeduid. In de zoekfase kan degene die zoekt documenten met het gewenste onderwerp vinden door combinaties te maken van ontsluitingstermen

Bij precoördinatie worden onderwerpselementen al in de fase van de inhoudelijke ontsluiting vastgelegd in één term. Indien een dergelijke term op gespannen voet staat met het natuurlijk taalgebruik wordt gekozen voor vastlegging van onderwerpselementen in afzonderlijke termen. Deze termen worden vervolgens gerangschikt in een kunstmatig zinsverband, een geleed trefwoord genaamd (zie verder *Hoofdstuk II*).

SPECIFICITEIT

Dit begrip betreft de mate van exactheid waarmee de inhoud van een document in termen wordt omschreven. Regelgeving voor de mate van specificiteit in de NBD|Biblion Trefwoordenthesaurus is te vinden in *Hoofdstuk II*.

Hoofdstuk II INHOUDELIJKE ONTSLUITING

2.1 TOEKENNING VAN TERMEN

Titelbeschrijvingen, opgenomen in één van de NBD|Biblion-bestanden, worden ontsloten door middel van trefwoorden uit de NBD|Biblion Trefwoordthesaurus.

Uitsluitend termen die in deze thesaurus zijn opgenomen als voorkeursterm, mogen worden gebruikt bij de onderwerpsontsluiting.

Termen, die niet in de thesaurus aanwezig zijn, moeten eerst in de thesaurus worden ingevoerd voordat ze bij de inhoudsontsluiting gebruikt mogen worden (zie *Hoofdstuk VI.*).

Verwijstermen worden niet toegekend aan een titelbeschrijving maar alleen gebruikt in de thesaurus. Zij helpen degene die zoekt de juiste voorkeursterm te vinden (zie *Hoofdstuk IV*).

2.2 PRE- EN POSTCOÖRDINATIE

In de Inleiding en bij de Definities kwamen de begrippen pre- en postcoördinatie al aan de orde. Geautomatiseerde catalogi bieden nieuwe mogelijkheden voor onderwerpsontsluiting op basis van postcoördinatie. Enkelvoudige losse termen kunnen immers, ook in de zoekfase tijdens raadpleging van catalogi, met elkaar gecombineerd worden, waardoor ook specifiekere onderwerpen gevonden kunnen worden. Toch worden in de praktijk vaak grenzen gesteld aan de toepassing van het principe van postcoördinatie. Zo wordt het vaak weinig zinvol geacht om samengestelde woorden en termen die in het dagelijks spraakgebruik algemeen gangbaar zijn, te willen ontleden in een aantal enkelvoudige termen. Zo zal in de praktijk een mengvorm te zien zijn van onderwerpsontsluiting op basis van enerzijds precoördinatie en anderzijds postcoördinatie.

Bij precoördinatie kiest men bij voorkeur voor samengestelde termen die alle noodzakelijke onderwerpselementen bevatten, bijvoorbeeld:

VLIEGTUIGMOTOREN

Bij postcoördinatie zal veel eerder gekozen worden voor de mogelijkheid om het onderwerp te definiëren door het combineren van ruimer bruikbare, vaak enkelvoudige, zoektermen, bijvoorbeeld:

VLIEGTUIGEN en: MOTOREN

Beide oplossingen kennen beperkingen. Zoektermen in de vorm van een samenstelling hebben als risico dat ze een unieke term blijven, d.w.z. niet meer dan één document ontsluiten. Bij enkelvoudige termen bestaat het risico dat ze heel vaak toegekend worden en daardoor veel informatie opleveren die niet of minder relevant is voor degene die zoekt.

Het gelede trefwoord wordt gebruikt wanneer een complex onderwerp niet in één term verwoordt kan worden. Het bestaat uit een combinatie van losse zoektermen in een vaste volgorde. Het gebruik van gelede trefwoorden komt aan de orde in de hierna volgende paragrafen over inhoudsanalyse, specificiteit, samenstellingen en ontleding.

2.3 INHOUDSANALYSE

Inhoudsanalyse van het te ontsluiten document gaat vooraf aan de toekenning van termen. Het onderwerp van een document bestaat uit een of meer onderwerpselementen. Deze onderwerpselementen (ook wel begripseenheden genoemd) verwoorden samen het onderwerp. Bij de ontsluiting van het onderwerp moeten de afzonderlijke termen toegekend worden in een samenhangend geheel om zoveel mogelijk recht te doen aan het behandelde onderwerp.

In de meeste regelgeving voor trefwoordtoekenning wordt daarom bij de toekenning van gelede trefwoorden uitgegaan van een vaste volgorde van onderwerpselementen:

- object = hoofdgeleding
- bepaling van het object = subgeleding
- (vormaanduiding)

Het *object* wordt gevormd door een abstracte of concrete zelfstandige begripseenheid, die de kern van het onderwerp aanduidt. Een object kan worden aangeduid door een enkelvoudige of samengestelde term (zie de definities in *Hoofdstuk 1*).

Wat de *bepaling van het object* betreft, een object kan op vele manieren verduidelijkt worden. Voor de toekenning in gelede trefwoorden zijn de belangrijkste bepalingen in deze vaste volgorde:

- **kader**; de context waarin het onderwerp behandeld wordt, bijvoorbeeld:
LEERKRACHTEN (= object); BEROEPSONDERWIJS (= kader)
- **kenmerk**; de hoedanigheid, de eigenschap, de gesteldheid, de toestand van het object, bijvoorbeeld:
AMBTENAREN (= object); RECHTSPOSITIE (= kenmerk)
- **actie / proces**; t.a.v. het object, bijvoorbeeld:
ZIEKTEVERZUIM (= object); BESTRIJDING (= actie / proces)
LANDBOUWGEWASSEN (=object); BESTUIVING (= actie / proces)
- **plaats**; te onderscheiden in algemene plaatsbepalingen (woestijnen) en geografische plaatsbepalingen (Sahara)
- **tijd**; te onderscheiden in tijdvakken (19e eeuw), tijdperken (Middeleeuwen) en stijlperiodes (Romantiek)

Daarnaast komen nog *indirecte bepalingen* voor die, afhankelijk van de geldende praktijk, al of niet toegekend worden:

- **gezichtspunt / invalshoek**, van waaruit het onderwerp benaderd wordt, te onderscheiden in wetenschappelijke discipline of ideologisch gezichtspunt, bijvoorbeeld:
OPVOEDING; CHRISTELIJKE VISIE
- **ormaanduiding**, bijvoorbeeld:
KATTEN; FOTOBOEKEN

Een goede inhoudsanalyse is zodoende vooral van belang voor de constructie van (gelede) trefwoorden, omdat bepalingen ook als object kunnen voorkomen, bijvoorbeeld:

RECLAME (= object); BIBLIOTHEKEN (= plaats)
(reclame in bibliotheken)

BIBLIOTHEKEN(= object); RECLAME(= actie / proces)
(reclame van bibliotheken)

Naast de inhoudsanalyse is raadpleging van de NBD|Biblion Trefwoordenthesaurus belangrijk, omdat een combinatie van object en bepaling al als thesaurusterm opgenomen kan zijn, dus niet:

ARCHIEVEN; BEDRIJVEN als de term BEDRIJFSARCHIEVEN al vastgesteld is,
ONGELUKKEN; VERKEER als de term VERKEERSONGELUKKEN vastgesteld is.

2.4 SPECIFICITEIT

Onderwerpsontsluiting in natuurlijke taal door middel van termen gaat uit van ontsluitingstermen waarmee een onderwerp of onderwerpselement zo exact mogelijk moet worden uitgedrukt. De specificiteit van de termen is afhankelijk van:

- de behoeften van degenen die informatie zoeken;
- het specialisme van de te ontsluiten documenten;
- al aanwezige termen;
- de grootte van het bestreken bibliografische bestand.

Een belangrijk uitgangspunt van deze handleiding is het kunnen zoeken met losse thesaurustermen. Complexe onderwerpen moeten, waar mogelijk, worden ontsloten door een combinatie van losse termen (postcoördinatie). 'Unieke' thesaurustermen, vaak in de vorm van samenstellingen, die slechts aan één document zijn toegekend (precoördinatie), moeten worden vermeden. Daarvoor staan ons een drietal mogelijkheden ter beschikking:

- a. Zeer bruikbaar in dit verband is de mogelijkheid van syntactische ontleding, dat wil zeggen een term opsplitsen in grammaticale onderdelen die zelf weer als zelfstandige thesaurusterm te gebruiken zijn, bijvoorbeeld:

LIFTEN; ZIEKENHUIZEN niet: ZIEKENHUISLIFTEN

Syntactische ontleding is een middel om de groei van het aantal thesaurustermen te beheersen. Aanvragen voor nieuwe thesaurustermen zullen altijd op de mogelijkheid van ontleding worden onderzocht. Wel moet voorkomen worden dat termen niet teveel en daardoor onbruikbare informatie opleveren. Termen als 'BELEID' of 'ORGANISATIE' zijn, indien zelfstandig gebruikt, in die zin bekende voorbeelden van onbruikbare zoektermen.

- b. Een tweede mogelijkheid om de groei van het aantal specifieke thesaurustermen te beperken is door het toekennen van meerdere (gelede) trefwoorden, bijvoorbeeld:

ENERGIEBESPARING; WONINGEN
ZONNE-ENERGIE
(over de effecten van zonne-energie op het energieverbruik in woningen)

- c. Een derde mogelijkheid om de groei van het aantal thesaurustermen te beperken is het toekennen van minder specifieke termen. Dit is mogelijk als er weinig of geen documenten over een specifiek onderwerp voor onderwerpsontsluiting beschikbaar zijn. Toekenning van minder specifieke termen kan geschieden door:

- het gebruik van hiërarchisch hogere termen, bijvoorbeeld:

VERZET als het PILOTENHULP betreft

- of het gebruik van 'upward posting', gelijkstelling van termen met een specifieke betekenis aan termen met een ruimere betekenis, bijvoorbeeld:

SIBBEKUNDE zie: GENEALOGIE

2.5 CONTEXT VAN DE INHOUDELIJKE ONTSLUITING

- a. Als een onderwerp behandeld wordt in de context van de huidige, westerse, sociale en culturele situatie zoals deze in het algemeen in Nederland voorkomt en het voor de onderwerpsontsluiting niet relevant is, dan wordt de term NEDERLAND niet toegekend, bijvoorbeeld:

CRIMINALITEIT
WELZIJNSWERK

Als de plaatsbepaling wel relevant is, omdat er sprake is van een afwijkende situatie of omdat het een essentieel onderwerpselement in het document is, dan wordt deze wel opgenomen, bijvoorbeeld:

CRIMINALITEIT; ROMEINSE RIJK
WELZIJNSWERK; NEDERLAND; WETGEVING

- b. Bij de inhoudelijke ontsluiting wordt doorgaans niet in termen aangegeven dat het onderwerp van een publicatie betrekking heeft op de mens of op mensen, bijvoorbeeld:

INTELLIGENTIE (een beschouwing over de menselijke intelligentie)

Indien het wel relevant is voor het onderwerp, dat anders onvoldoende ontsloten is, wordt achtereenvolgens gekozen voor:

- toevoeging van de term 'mensen' als object of bepaling, bijvoorbeeld:

MENSEN; VOORTPLANTING
EVOLUTIELEER; MENSEN

- het maken van een onderscheid door de toevoeging mens(en) of menselijk(e), bijvoorbeeld:

MENSBEELD
MENSELIJKE ATTRACTIES

- c. Bij de inhoudelijke ontsluiting wordt een aanduiding voor categorieën personen bij voorkeur in de seksneutrale vorm gesteld, bijvoorbeeld:

VERPLEEGKUNDIGEN
WERKNEMERS

Indien de seksneutrale vorm niet bestaat wordt bij de inhoudelijke ontsluiting de mannelijke vorm voor de betreffende categorie gebruikt, bijvoorbeeld:

SCHRIJVERS
LEERKRACHTEN

Indien het onderwerp van een publicatie nadrukkelijk een categorie mannelijke of vrouwelijke personen betreft of indien deze in het bijzonder bij het onderwerp zijn betrokken, wordt bij de inhoudelijke ontsluiting gekozen voor één van de volgende oplossingen:

- termen in de gebruikelijke mannelijke of vrouwelijke vorm, bijvoorbeeld:

SCHRIJVERS SCHRIJFSTERS
VORSTEN VORSTINNEN

- een samengestelde term met daarin het zelfstandig naamwoord of woorddeel mannen c.q. vrouwen of vergelijkbare aanduidingen, bijvoorbeeld:

HUISMANNEN HUISVROUWEN
MANNENEMANCIPATIE VROUWENEMANCIPATIE

- een geled trefwoord met daarin opgenomen een afzonderlijke term voor mannen of vrouwen, bijvoorbeeld:

ALCOHOLISME; VROUWEN
MANNEN; PSYCHOLOGIE

- een samengestelde term met het bijvoeglijk naamwoord vrouwelijk(e), bijvoorbeeld:

VROUWELIJKE MUSICI

2.6 AANTAL TERMEN

Het onderwerp van het document moet worden aangeduid met niet meer termen dan noodzakelijk om de inhoud ervan als geheel zo goed mogelijk te ontsluiten.

Indien in het document maximaal vijf onderwerpen van dezelfde categorie worden behandeld, moeten deze met afzonderlijke ontsluitingstermen worden aangegeven, bijvoorbeeld bij een publicatie over de grondleggers van vier wereldreligies:

MOZES,
BOEDDHA,
JEZUS CHRISTUS,
MU.HAMMAD

Indien in het document meer dan vijf afzonderlijke onderwerpen van dezelfde categorie worden behandeld, moet met één of meer ontsluitingstermen het overkoepelende onderwerp worden aangegeven, bijvoorbeeld:

SPORT (een publicatie over boksen, judo, tennis, voetbal, korfbal en hockey)

Dezelfde afspraken worden gehanteerd voor persoonsnamen of geografische namen mits voor deze eigennamen relevante overkoepelende soortaanduidingen als ontsluitingsterm aanwezig zijn.

N.B. De afzonderlijke termen kunnen wel opgenomen worden als documentair trefwoord (zie 2.8 *Documentair trefwoorden*)

AANTAL GELEDINGEN

Bij gelede trefwoorden gaat de voorkeur uit naar drie, hooguit vier geledingen te weten: object, bepaling van het object, plaats en / of tijd, bijvoorbeeld:

CRIMINALITEIT; BESTRIJDING; BELGIË; 1971-1980

2.7 TERMEN VOOR COMPUTERPROGRAMMA'S EN PROGRAMMEERTALEN

Computerprogramma's en programmeertalen worden regelmatig verbeterd. Deze verbeterde versies krijgen een andere aanduiding in de vorm van een nieuw versienummer, een nieuwe lettercombinatie of een nieuwe naam. Om deze publicaties te kunnen ontsluiten zijn specifieke termen nodig. Voor het samenstellen en het toekennen van deze termen zijn aparte regels opgesteld.

TERMEN VOOR COMPUTERPROGRAMMA'S

- a. Met name bij specialistische programma's zijn specifieke gegevens over de versies nodig. Daarom moeten alle versies van programma's worden gesplitst. Achter de naam van een computerprogramma wordt consequent de versie vermeld (eventueel inclusief het getal achter de punt '.').

EXCEL 97 (computerprogramma)
EXCEL 2000 (computerprogramma)
EXCEL 2007 (computerprogramma)

INTERNET EXPLORER 5.0 (computerprogramma)
INTERNET EXPLORER 5.5 (computerprogramma)
INTERNET EXPLORER 7.0 (computerprogramma)

- b. De aanduiding '.0' of juist het weglaten daarvan hangt af van de presentatie van het computerprogramma.

ADOBE PHOTOSHOP 7.0 (computerprogramma)

Maar:
ADOBE ILLUSTRATOR 10 (computerprogramma)

- c. Waar geen andere versie bedoeld kan zijn, kan de aanduiding 'voor Windows' vervallen. Alleen wanneer boeken expliciet over de ene of over de andere versie gaan, worden er verschillende termen gemaakt:

QUARKXPRESS 4.0 VOOR WINDOWS (computerprogramma)
QUARKXPRESS 4.0 VOOR MACINTOSH (computerprogramma)

- d. De aanduiding voor welk besturingssysteem het computerprogramma is geschreven, dient uitsluitend ter onderscheid. Bijvoorbeeld wanneer één producent hetzelfde programma voor diverse besturingssystemen verkoopt:

MS-OFFICE 2008 VOOR MACINTOSH (computerprogramma)

- e. Benamingen van computerprogramma's hangen af van de presentatie van de fabrikant. Hiervan kan worden afgeweken:

- ter onderscheid van computerprogramma's:
MS-OFFICE XP (computerprogramma)
APPLIXWARE OFFICE (computerprogramma)
STAROFFICE 5.1 (computerprogramma)

- bij gegroeid gebruik, bijvoorbeeld wanneer alle programma's van één fabrikant op dezelfde ingangsterm staan:

ADOBE PHOTOSHOP 7.0 (computerprogramma)
 ADOBE ILLUSTRATOR 10 (computerprogramma)
 ADOBE ACROBAT 8.0 (computerprogramma)

- f. Taalaanduidingen zijn niet altijd zinvol, omdat niet alle (anderstalige) versies door de fabrikant van een taalaanduiding worden voorzien. Dit gebeurt vaak alleen nog voor UK-versies en de bijbehorende boeken die eerder op de markt verschijnen dan de Nederlandse:

MS-EXCEL 2000 UK (computerprogramma)

TERMEN VOOR PROGRAMMEERTALEN

- a. Ook bij programmeertalen zijn specifieke gegevens over versies van belang. Alle versies van programmeertalen moeten daarom worden gesplitst. De versie wordt consequent vermeld, eventueel inclusief het getal achter de punt '. '. Indien een programmeertaal alleen bruikbaar is met een bepaalde compiler of met een bepaalde programmeeromgeving, dan moet dat ook in de term tot uitdrukking komen.

VISUAL BASIC 6.0 (programmeertaal)
 VISUAL BASIC 2008 (programmeertaal)
 VISUAL J++ (programmeertaal)
 CLIPPER (compiler)

- b. De aanduiding '.0' of juist het weglaten daarvan hangt af van de presentatie van de programmeertaal.

DELPHI 7 (programmeeromgeving)
 DELPHI 2005 (programmeeromgeving)

- c. De aanduiding bij welk besturingssysteem de programmeertaal het beste werkt is niet zinvol. Talen zijn per definitie platformafhankelijk, compilers en programmeeromgevingen zijn bijna altijd platformafhankelijk.

Niet: BORLAND PASCAL VOOR WINDOWS (programmeertaal)
 Maar: BORLAND PASCAL (programmeertaal)

- d. Benamingen van programmeertalen, compilers en programmeeromgevingen hangen af van de presentatie.

Hiervan kan worden afgeweken:

- ter onderscheid:

ORACLE SQL (programmeertaal)
 SQL (programmeertaal)

- bij gegroeid gebruik:

BORLAND PASCAL (programmeertaal)

2.8 DOCUMENTAIR TREFWOORDEN

Zijn bepaalde gedeelten uit documenten geschikt voor het toekennen van trefwoorden, dan spreekt men van deelonderwerpen. Het consequent toegankelijk maken van deze deelonderwerpen heet documentair trefwoorden, ook wel diepteontsluiting of diepte-indexering genoemd. Ontsluiten op deelonderwerpen kan geschieden naast het globaal ontsluiten of kan daarvoor in de plaats komen. Te onderscheiden zijn zelfstandige en onzelfstandige deelonderwerpen.

Zelfstandige deelonderwerpen

Een document kan bestaan uit een aantal losse bijdragen, dat met elkaar al dan niet een samenhangend geheel vormen en in een overkoepelend trefwoord kunnen worden samengevat. Bijvoorbeeld verzamelwerken als congresbundels, gedenkboeken, opstellenbundels enzovoort. De afzonderlijke bijdragen kan men ten opzichte van het document in zijn totaliteit beschouwen als zelfstandige deelonderwerpen, die naast het overkoepelend trefwoord stuk voor stuk als zelfstandig onderwerp kunnen worden geanalyseerd en toegankelijk gemaakt.

Onzelfstandige deelonderwerpen

Onzelfstandige deelonderwerpen zijn deelonderwerpen die een integrerend deel vormen van het onderwerp in zijn totaliteit en dus geen 'eigen' zelfstandig leven leiden.

In principe komen alle categorieën boeken en andere materialen in aanmerking voor documentair trefwoorden. In de praktijk zal het accent echter liggen op de categorie non-fictie. Documentaire trefwoorden zijn niet geleed. De volgende categorieën komen als eerste in aanmerking voor documentair trefwoorden:

- Opstellenbundels (voorwaarde is dat elk opstel een afzonderlijk onderwerp behandelt)
- Feestbundels
- Bundels interviews
- Bundels biografieën
- Verhalenbundels, waarbij elk verhaal een duidelijk thema heeft
- Speciale nummers van tijdschriften

Voor audiovisuele media gelden vergelijkbare criteria.

Categorieën die door hun aard **niet** in aanmerking komen voor documentair trefwoorden zijn: encyclopedieën, biografische woordenboeken, uittrekselboeken, jeugdbijbels, bundels bijbelse verhalen, versjes en liedjes, sprookjes en gedichten.

De volgende selectiecriteria gelden:

- De publicatie moet zijn onderverdeeld in een aantal duidelijk van elkaar te onderscheiden onderdelen (hoofdstukken), die kwalitatief en kwantitatief voldoende relevante informatie bieden.
- Elk onderdeel moet tenminste 2 pagina's beslaan.
- Er is een maximum van 40 documentaire trefwoorden.
- Als er sprake is van personen en hun werk, dan wordt zowel persoon als werk getrefwoord.

2.9 SCHEPPEND WERK BIJ NON-FICTIE

Bij non-fictie bevatten sommige publicaties 'scheppend werk'. Dat zijn teksten die door hun aard niet of minder vaak in aanmerking komen om via trefwoorden te worden ontsloten. Daarbij valt te denken aan bijvoorbeeld uitgaven van sprookjes, gedichten, toneelwerken, apocriefen en ook verhandelingen door filosofen.

Graft, Van der. De weg van de wind : gedichten korter dan een sonnet

GEEN trefwoord

Bij uitgaven van poëzie en toneel kan het echter voorkomen dat de teksten één of meer bepaalde thema's als onderwerp hebben. In dat geval worden wel trefwoorden toegekend.

Warmerdam, Paul. UitZicht : gedichten over de dood in ons leven

DOOD; GEDICHTEN

Filosofische werken kunnen betrekking hebben op een bepaald onderwerp binnen de filosofie. Ook dan kan de publicatie van trefwoorden worden voorzien.

Kant, Immanuel. Over schoonheid : ontledingsleer van het schone

ESTHETIEK

2.10 TOEKENNEN VAN THEMATREFWOORDEN AAN ROMANS

Tot 1990 is bij NBD|Biblion de categorie fictie (d.w.z. de romans) alleen ontsloten door de toekenning van genres. Daarna werd de inhoudelijke ontsluiting uitgebreid door tevens thematrefwoorden toe te kennen.

Definitie van het begrip 'thematrefwoord':

Een term of een combinatie van termen die ofwel de bedoeling of grondgedachte van de auteur, ofwel een aan de werkelijkheid ontleend onderwerp of de context hiervan kan weergeven.

Een thematrefwoord komt vaak overeen met een trefwoord bij de non-fictie. Echter de wijze van behandelen van een onderwerp is bij fictie vaak anders dan bij de non-fictie. Dit kan gevolgen hebben voor met name de specificiteit van toegekende thematrefwoorden.

Geschat wordt dat ca. 30% van het totale aanbod romans voor toekenning van thematrefwoorden in aanmerking komt. Romans die in ieder geval niet in aanmerking komen zijn delen uit triviaalseries en stripseries.

Voor de toekenning van thematrefwoorden gelden de volgende uitgangspunten:

- De essentie van de roman moet benoembaar / vertaalbaar zijn en de hieruit af te leiden thematrefwoorden moeten informatieve waarde hebben.
- De roman kan een sfeertekening hebben of het onderwerp kan binnen een context worden behandeld die benoembaar is en die een informatieve waarde heeft naast het onderwerp.
- Voorkeur heeft een specifieke trefwoordkeuze. Zeker als over een bepaald onderwerp veel verschijnt of als het betreffende onderwerp actualiteitswaarde heeft. In een aantal gevallen (bijv. bij 'relaties', 'ziekten', dicht bij elkaar liggende onderwerpen) kan een ruimere of eenduidige toekenning zinvoller zijn. Bijv. AIDS (niet: Ziekten), Broers (niet: Familierelaties), Kanker (niet: Longkanker).

Specificiteit geografische namen:

Geografische namen worden alleen toegekend indien deze van wezenlijk belang zijn. Zij zijn te onderscheiden in:

- Namen van werelddelen, landen
De eigennaam wordt als thematrefwoord opgenomen.

- Namen van streken, provincies
De eigennamen van Nederlandse streken en provincies worden opgenomen als thematrefwoord. Bij namen van streken en provincies in het buitenland moet dit met mate gebeuren. Een duidelijk criterium hiervoor is: een bepaalde geografische term alleen gebruiken als deze als ingang in de Grote Winkler Prins encyclopedie voorkomt.
- Plaatsnamen
Met plaatsnamen in het buitenland wordt terughoudender omgegaan dan met plaatsnamen in Nederland. Namen van hoofdsteden worden in ieder geval opgenomen.

Constructie:

In tegenstelling tot de trefwoorden bij de non-fictie wordt bij het toekennen van thematrefwoorden aan romans zo min mogelijk tot constructie van geledingen overgegaan.

NIET: JAPANSE MIGRANTEN; VERENIGDE STATEN

MAAR: JAPANSE MIGRANTEN

EN: VERENIGDE STATEN

Alleen in het geval van tijdaanduidingen wordt nog gebruik gemaakt van geledingen.

VERENIGDE STATEN; 19E EEUW

Hoofdstuk III VASTSTELLING VAN DE THESAURUSTERMEN

3.1 WOORDREDACTIE

TAALKEUZE

De termen worden gesteld in de Nederlandse taal. Daarbij wordt de voorkeur gegeven aan gangbare, oorspronkelijk Nederlandse woorden boven leen- of bastaardwoorden, tenzij dit voor een bepaald onderwerpsgebied minder gebruikelijke woorden oplevert.

Indien er geen gangbare Nederlandse term bestaat, kan de meest geëigende term uit een andere taal worden gebruikt. Bronnen voor termen zijn:

1. Woordenlijst Nederlandse taal
2. Van Dale groot woordenboek der Nederlandse taal
3. Grote Winkler Prins encyclopedie
4. Wikipedia
5. Overige bronnen, waaronder internet (betrouwbare, gezaghebbende sites)

NATUURLIJKE TAAL

De termen worden gesteld in de natuurlijke taal. Geïnverteerde of omgezette termen, waarbij een ander woorddeel / woord dan gewoon is in natuurlijk taalgebruik voorop wordt gezet, zijn niet toegestaan, bijvoorbeeld:

ENGELSE LETTERKUNDE niet: LETTERKUNDE, ENGELSE

Een uitzondering vormen voornamen bij persoonsnamen en eigennamen die beginnen met een lidwoord (uitgezonderd geografische namen), bijvoorbeeld:

GOLDING, WILLIAM niet: WILLIAM GOLDING
NAAM VAN DE ROOS, DE (film) niet: DE NAAM VAN DE ROOS (film)

Verder is het mogelijk dat de geïnverteerde vorm van een samengesteld begrip wordt opgenomen als verwijzing waardoor het mogelijk wordt om ook te zoeken op de term die niet vooraan staat, bijvoorbeeld:

HOFMANS-AFFAIRE, GREET zie: GREET HOFMANS-AFFAIRE

SPELLING

De spelling wordt gebaseerd op achtereenvolgens:

1. Woordenlijst Nederlandse taal
2. Van Dale groot woordenboek der Nederlandse taal
3. Overige bronnen

De schrijfwijze van eigennamen komt in *Hoofdstuk V* aan de orde.

LETTERGEBRUIK

Bij het invoeren van termen wordt gebruik gemaakt van de volledige Pica characterset. Het is verplicht om de daarin gedefinieerde diacritische tekens te gebruiken in verband met de sortering. Diacritische tekens moeten niet vertaald worden met letters.

Diacritische tekens moeten correct, d.w.z. volgens spellingvoorschriften, worden toegepast.

Alle termen beginnen met een hoofdletter. In afkortingen worden alleen hoofdletters gebruikt tenzij de afkorting niet meer als zodanig wordt beschouwd, bijvoorbeeld:

NAVO
Radar

ENKEL- EN MEERVOUD

Termen worden als regel gesteld in het *meervoud*. Het betreft met name:

- a. Aanduidingen van voorwerpen, bijvoorbeeld:

MEUBELS
WONINGEN

- b. Aanduidingen van een groep personen, bijvoorbeeld:

STUDENTEN
HINDOESTANEN

- c. Aanduidingen van planten en dieren, bijvoorbeeld:

TULPEN
LEEUWEN

- d. Verzameltermen van abstracte begrippen, bijvoorbeeld:

ORGANISATIES
CULTUREN

- e. Woorden waarvan het enkelvoud niet bestaat of ongebruikelijk is, bijvoorbeeld:

RECHTEN VAN DE MENS
VROUWENSTUDIES

Het *enkelvoud* wordt gebruikt voor:

- a. Aanduidingen van stofbegrippen, bijvoorbeeld:

GOUD
HOUT

- b. Aanduidingen van abstracte begrippen, te onderscheiden in:

- o gebieden van wetenschap en cultuur, bijvoorbeeld:

RECHT
KUNST

- o acties en processen, bijvoorbeeld:

ADEMHALING
VOLWASSENENEDUCATIE

- o kenmerken, eigenschappen of toestanden, bijvoorbeeld:

SCHOONHEID
SOORTELIJK GEWICHT
VERDAMPING

- c. Woorden waar geen meervoudsvorm van bestaat of waarvan het meervoud ongebruikelijk is, bijvoorbeeld:

RECHT VAN RECLAME
WELZIJNSWERK

- d. Eigennamen, bijvoorbeeld:

PARC DE LA VILLETTE (PARIJS)
RABOBANK

In een aantal gevallen moet de enkelvoud- dan wel de meervoudsvorm van hetzelfde woord worden gebruikt. Het gebruik van de meervoud- of de enkelvoudsvorm is dan noodzakelijk om een significant verschil in betekenis aan te geven wanneer beide begrippen als thesaurusterm zijn opgenomen, bijvoorbeeld:

JALOEZIE en: JALOEZIEËN

Een verschil in betekenis komt ook voor bij:

- een verschijnsel in zijn algemeenheid (abstract) en één of meer concrete vormen van dat verschijnsel, bijvoorbeeld:

STATISTIEK en: STATISTIEKEN

- benamingen van stofbegrippen t.a.v. het materiaal en producten van dat materiaal, bijvoorbeeld:

KURK en: KURKEN

Het verschil in betekenis tussen dergelijke op elkaar lijkende termen is aan te geven door:

- een toelichting (scope note) bij de thesaurusterm;
- een kwalificatie (qualifier) tussen ronde haken achter de term;
- de verwijzingsstructuur bij het leggen van relaties met andere thesaurustermen (zie ook *Hoofdstuk IV*).

3.2 WOORDSOORTEN

ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN

In principe wordt alleen het zelfstandig naamwoord als term gebruikt, bijvoorbeeld:

LEESRIJPHEID niet: LEESRIJP
EFFECTIVITEIT niet: EFFECTIEF

BIJVOEGLIJKE NAAMWOORDEN

Bijvoeglijke naamwoorden zijn niet toegestaan als zelfstandige voorkeursterm, maar wel als onderdeel van samengestelde termen, bijvoorbeeld:

INTERNATIONAAL RECHT
MAGISCH REALISME

WERKWOORDEN

Er moet zoveel mogelijk gebruik worden gemaakt van een van het werkwoord afgeleid zelfstandig naamwoord, tenzij het natuurlijk taalgebruik in het gedrang komt, bijvoorbeeld:

OORLOGVOERING niet: OORLOGVOEREN
COLPORTAGE niet: COLPORTEREN
maar wel:
HOOGSPRINGEN (omdat er geen zelfstandige naamwoordvorm bestaat)

TELWOORDEN

Telwoorden worden op de gangbare wijze, volgens spellingvoorschrift, behandeld, bijvoorbeeld:

DRIEDIMENSIONALE OPNAMETECHNIEK
VIERSPANNEN
17E EEUW (= subgeleding)
ZEVENTIENDE EEUW (= object)

OVERIGE WOORDSOORTEN

Voorzetsels, bijwoorden en voegwoorden worden uitsluitend gebruikt in samengestelde termen. Alleen 'staande uitdrukkingen' (in haar formulering onveranderlijke uitdrukkingen) en sommige categorieën eigennamen zijn hierbij toegestaan, bijvoorbeeld:

DAK- EN THUISLOZEN
GLAS IN LOOD
MIDDEN- EN KLEINBEDRIJF
RECHTEN VAN DE MENS
SPREKEN IN HET OPENBAAR
WEDUWEN- EN WEZENWET
ZIEKTE VAN ALZHEIMER

3.3 WOORDDEFINITIE

Het betekenisverschil tussen termen is niet altijd duidelijk, zoals bij de behandeling van enkel- en meervoudvormen al bleek. Als een gering betekenisverschil tussen termen niet voldoende verduidelijkt kan worden met de verwijzingsstructuur, dan leidt dit tot misverstanden bij de trefwoordtoekenning. Het is dan noodzakelijk om de betekenis van een term nader toe te lichten. Dit kan op twee manieren:

KWALIFICATIES (QUALIFIERS)

Kwalificaties worden tussen ronde haken achter de desbetreffende term toegevoegd. Een kwalificatie is een omschrijving van de betekenis in één term. De kwalificatie is altijd gesteld in het enkelvoud en bij voorkeur gelijk aan de bijbehorende Bredere term of overkoepelende soort aanduiding. Een enkele keer is het nodig meer dan één kwalificatie te geven. Meestal betreft het dan een plaats of tijdaanduiding, bijvoorbeeld:

WERELDTENTOONSTELLING (PARIJS, 1889)

Kwalificaties moeten worden toegevoegd bij:

- a. Homoniemen, d.w.z. gelijkkluidende woorden, woordgroepen of afkortingen met verschillende betekenissen, bijvoorbeeld:

VERLICHTING (tijdperk)
VERLICHTING (techniek)

BMW (motorfiets)
BMW (auto)

- b. Benamingen van onderdelen van steden en dorpen waarbij de benaming van de grotere geografische eenheid als kwalificatie wordt aangegeven, bijvoorbeeld:
- KOP VAN ZUID (ROTTERDAM)
- c. Gelijkluidende geografische namen, bijvoorbeeld:
- NEW YORK (stad)
NEW YORK (staat)
- UTRECHT (stad)
UTRECHT (provincie)
- d. Gelijkluidende persoonsnamen, bijvoorbeeld:
- DREES, WILLEM (jr.)
DREES, WILLEM (sr.)
- E. Aanduidingen van literaire- en kunstwerken waarbij de vormaanduiding als kwalificatie wordt toegekend (zie ook *Bijlage 4*), bijvoorbeeld:
- AVONDEN, DE (boek)

Aanduidingen van evenementen waarbij aard, plaats of tijd van handeling als kwalificatie wordt toegevoegd, bijvoorbeeld:

BIENNALE (Venetië, 1999)
OLYMPISCHE SPELEN (1936)

SCOPE NOTE (TOELICHTING)

De Scope note ofwel Toelichting is een, in één of meerdere zinnen, gepresenteerde omschrijving van toekenningmogelijkheden of -beperkingen. Deze omschrijving wordt in een apart veld toegevoegd. Bijvoorbeeld:

JIDDISCHE LETTERKUNDE
Toelichting: Alleen gebruiken wanneer het Jiddisch taalgebruik betreft

Een nadere toevoeging is onnodig wanneer een term in uiteenlopende betekenissen wordt gebruikt, maar etymologisch gelijk is. Het betekenisverschil is dan betrekkelijk gering en de juiste betekenis blijkt uit de overige toegekende termen, bijvoorbeeld:

OPERA'S; PROGRAMMA'S
VOLKSUNIVERSITEITEN; PROGRAMMA'S

3.4 WOORDKEUZE

AFKORTINGEN

Afkortingen worden gebruikt als term indien ze gangbaarder zijn dan de uitgeschreven vorm. Alleen als de uitgeschreven vorm zelf een mogelijke zoekterm is, wordt deze als Extra ingang (EI) opgenomen, bijvoorbeeld:

IMF	EI: INTERNATIONAAL MONETAIR FONDS
EUROPESE UNIE	EI: EU

Indien zowel de afkorting als de uitgeschreven vorm als term gangbaar zijn, wordt voor de uitgeschreven vorm gekozen. De afkorting wordt als extra ingang ingevoerd, bijvoorbeeld:

NAAMLOZE VENNOOTSCHAPPEN	EI: NV
DISKJOCKEY'S	EI: DJ'S

Afkortingen worden gewoonlijk gesteld in het enkelvoud.

Afkortingen worden zonder interpunctie gesteld.

Gelijkkluidende afkortingen worden behandeld als homoniemen, d.w.z. voorzien van een kwalificatie. Voor acroniemen (afkortingen in de vorm van een 'gewoon woord') worden dezelfde regels als voor afkortingen gehanteerd.

(Zie ook de afspraken met betrekking tot de '*Extra ingang*' in *Hoofdstuk IV*).

SYNONIEMEN

Zuiver gesteld zijn synoniemen termen met gelijke betekenis. In het dagelijks taalgebruik komen ze zelden voor, omdat er meestal sprake is van nuanceverschillen tussen termen met gelijke betekenis, bijvoorbeeld in het geval van 'VERSTANDELIJK GEHANDICAPTE KINDEREN' en 'ZWAKZINNIGE KINDEREN'.

Voor gebruik als informatietaal in een thesaurus tellen dergelijke verschillen meestal niet mee. Er wordt een voorkeursterm aangewezen en de andere term wordt doorgaans als *Extra ingang* opgenomen (zie ook '*Extra ingang*' in *Hoofdstuk IV*).

De volgende soorten synoniemen komen voor:

- a. Populaire vs. wetenschappelijke aanduidingen; de vorm waarop de gebruikers hoogstwaarschijnlijk zoeken wordt als term opgenomen. De niet-gekozen vorm hoeft niet noodzakelijkerwijs als *Extra Ingang* opgenomen te worden, bijvoorbeeld:

E-MAIL	EI: ELEKTRONISCHE POST
GRAVITATIE	EI: ZWAARTEKRACHT
ECHOGRAFIE (geneeskunde)	EI: ECHOSCOPIE
SLOKDARMONTSTEKINGEN	EI: OESOFAGITIS

- b. Algemeen gangbaar taalgebruik vs. groepstaal; de voorkeur wordt gegeven aan algemeen gangbaar taalgebruik en zo min mogelijk aan groepstaal zoals vakjargon of populair taalgebruik, bijvoorbeeld:

BROMFIETSEN	niet: BROMMERS
DEPRESSIVITEIT	niet: DEPRI

- c. Leenwoorden vs. Nederlandse woorden; wanneer leenwoorden (oorspronkelijk buitenlandse woorden die in het taalgebruik ingeburgerd zijn geraakt) en vergelijkbare Nederlandse woorden naast elkaar worden gebruikt, gaat de voorkeur uit naar de benaming in de eigen taal. Het andere woord wordt als *Extra Ingang* opgenomen, bijvoorbeeld:

CELBIOLOGIE	EI: CYTOLOGIE
KUSTVAARDERS	EI: COASTERS

Soms echter hebben leenwoorden het Nederlandse equivalent verdrongen, bijvoorbeeld:

HOVERCRAFTS	EI: LUCHTKUSSENVOERTUIGEN
MULTIPLE CHOICE	EI: MEERKEUZETOETSEN

Wanneer het leenwoord in samenstellingen voorkomt, dan wordt het als voorkeursterm gebruikt, bijvoorbeeld:

CHEMIE
vergelijk:
BIOCHEMIE
CHEMISCHE INDUSTRIE

EI: SCHEIKUNDE

- d. Naast elkaar gebruikte nieuwe termen; er wordt gekozen voor de op dat moment meest voorkomende term in publicaties, de 'verliezer' wordt Extra Ingang, bijvoorbeeld:

ARBEIDSTIJDVERKORTING
RECYCLING

EI: WERKTIJDVERKORTING, ADV, ATV
EI: HERGEBRUIK (afval)

- e. Ouderwetse vs. hedendaagse termen; de voorkeur gaat uit naar de hedendaagse aanduiding. Als de ouderwetse term nog gebruikt wordt, kan er een extra ingang gemaakt worden, bijvoorbeeld:

AUTO'S
HELIKOPTERS

niet: AUTOMOBIELEN
EI: HEFSCHROEFVLIEGTUIGEN

- f. Verschillende omschrijvingen in het taalgebruik; de mogelijkheid om te kiezen tussen een samengesteld woord of een woordgroep. De voorkeur gaat uit naar een samengesteld woord, tenzij de woordgroep het meest gebruikelijk is:

ARBEIDSVOLDOENING
niet: PLEZIER IN HET WERK

3.5 SAMENSTELLINGEN

Onderwerpen die in het mondelinge en schriftelijk taalgebruik (evenals in de daarvoor geëigende bronnen) als samenstelling worden gepresenteerd mogen ook als zodanig vastgesteld worden.

CONSTRUCTIE VAN SAMENSTELLINGEN

Van de algemene onderwerpstermen in de NBD|Biblion Trefwoordenthesaurus ontsluit een gedeelte niet meer dan één document. Veelal betreft het termen in de vorm van een samenstelling. Om het aantal 'unieke termen' te beperken gelden de volgende afspraken betreffende samenstellingen:

1. Aan complexe onderwerpen kunnen samengestelde thesaurustermen worden toegekend, bijvoorbeeld:

BIBLIOTHEEKWETGEVING
COCAÏNEHANDEL

2. Het toekennen van samengestelde thesaurustermen moet beperkt blijven tot woordgroepen met een zelfstandig naamwoord of werkwoord als kern, met daaraan toegevoegd één of meer bepalingen in de vorm van een bijvoeglijk naamwoord, bijvoorbeeld:

ECONOMISCHE POLITIEK
INTELLECTUELE EIGENDOM

3. Samengestelde termen waarin gebruik gemaakt wordt van voegwoorden c.q. voorzetsels (zoals en, in, voor, en door) zijn niet toegestaan, tenzij er sprake is van een 'staande uitdrukking', bijvoorbeeld:

wel: VRIJHEID VAN MENINGSUITING
maar niet: MACHT IN HET OPBOUWWERK

In plaats daarvan moeten, met behulp van syntactische ontleding, de onderwerpselementen zoveel mogelijk in afzonderlijke thesaurustermen vastgelegd worden.

4. In plaats van woordgroepen moeten, niet verder te splitsen samengestelde woorden gebruikt worden, bijvoorbeeld:

PERSVRIJHEID niet: VRIJHEID VAN DRUKPERS

5. Samenstellingen worden gesteld in natuurlijk zinsverband, bijvoorbeeld:

MEDIARECHT niet: RECHT, MEDIA-
DIERLIJKE EIWITTEN niet: EIWITTEN, DIERLIJKE

SAMENSTELLINGEN EN ONTLEDING

De volgende samenstellingen worden in hun geheel toegekend en niet gesplitst in de samenstellende woorden of woorddelen:

- a. Eigennamen en samenstellingen die (mede) bestaan uit een eigenaam, bijvoorbeeld:

VERENIGDE NATIES
OEDIPUSCOMPLEX

- b. Samenstellingen waarbij één van de woorddelen, met name het bijvoeglijk naamwoord, niet adequaat kan worden uitgedrukt in een zelfstandig naamwoord, omdat de betekenis in die gevallen juist door de context van het woordverband bepaald wordt, bijvoorbeeld:

ANTIRACISME ('anti' heeft hier geen zelfstandige betekenis)
KLEINE BEDRIJVEN ('kleine' in overdrachtelijke zin gebruikt)
CIVIELE TECHNIEK (civiele heeft thans andere betekenis)
PREEKSTOELEN (geen stoelen in de eigenlijke betekenis meer)

- c. Samenstellingen waarbij de splitsing in afzonderlijke termen tot een hinderlijke dubbelzinnigheid leidt, bijvoorbeeld:

GROEPSPREKKEN en: GESPREKSGROEPEN

- d. Samenstellingen waarvan de delen bij ontleding hun specifieke betekenis verliezen of te algemeen worden, bijvoorbeeld:

BEVOLKINGSPOLITIEK niet: BEVOLKING; POLITIEK

- e. Samenstellingen waarvan de omschrijving bij ontleding meer zelfstandige naamwoorden nodig heeft dan de samenstelling zelf, bijvoorbeeld:

BENZINEMOTOREN niet: MOTOREN; BRANDSTOFFEN; BENZINE

- f. Samenstellingen met een bepaling van plaats of tijd als soort aanduiding, om bijzondere kenmerken of eigenschappen uit te drukken, bijvoorbeeld:

FRIESE PAARDEN
MIDDELEEUWSE RECEPTEN

Van samenstellingen die niet vallen onder bovenstaande regels, moet steeds onderzocht worden of ze syntactisch kunnen worden ontleed in grammaticale onderdelen, die elk als zelfstandige term te gebruiken zijn. Zelfstandige ingangstermen in de meest recente editie van Van Dale behoeven echter niet ontleed te worden.

Ontleding in subgeledingen dient plaats te vinden bij:

- a. Samenstellingen met één woorddeel voor een actie / proces en één woorddeel voor diegene die dit uitvoert of ondergaat, bijvoorbeeld:

ONROERENDE ZAKEN; LEASING niet: ONROERENDE ZAKENLEASING

- b. Samenstellingen waarvan het object door twee bepalingen gepreciseerd wordt, bijvoorbeeld:

MILIEUBELEID; BELEIDSPANNING niet: MILIEUBELEIDSPANNING

- c. Samenstellingen met één woorddeel in de vorm van een geografische aanduiding als plaatsbepaling (niet als soortbepaling), bijvoorbeeld:

VROUWEN; TURKIJE	(= vrouwen in Turkije)
i.t.t. TURKSE VROUWEN	(= Turkse vrouwen in Nederland)
RESTAURANTS; CHINA	(= restaurants in China)
i.t.t. CHINESE RESTAURANTS	(= restaurants waar 'chinees voedsel' wordt geserveerd)

Zie ook *Hoofdstuk II*. Inhoudelijke ontsluiting bij 'Specificiteit'.

3.6 GEOGRAFISCHE EENHEID ALS SOORTAANDUIDING

In de Nederlandse taal wordt een geografische plaatsaanduiding, een daarvan afgeleide benaming of een etnische aanduiding vaak in de vorm van een bijvoeglijk naamwoord in een samengestelde term opgenomen (zie ook Hoofdstuk I).

Dit geldt voornamelijk bij:

- Kunstuitingen: uitingen op het gebied van de beeldende kunst, muziek en letterkunde.
- Cultuuruitingen: voornamelijk uitingen op het gebied van taal, religie, recht, filosofie
- Uitingen op het gebied van materiële cultuur, verschijnselen en producten die niet aan grenzen zijn gebonden.

De geografische soort aanduiding functioneert in deze gevallen als bepaling bij het object en geeft de plaats van herkomst of ontstaan aan en vaak ook bijzondere kenmerken of eigenschappen, bijvoorbeeld:

ENGELSE WALS
HONGAARSE TAAL
ITALIAANS STUCWERK

Het gebruik van de geografische soortaanduiding wordt daarnaast bepaald door het niet aan grenzen gebonden zijn van het object, bijvoorbeeld:

PERZISCHE TAPIJTEN
INDIASE RESTAURANTS

Als het gaat om een (kunst) uiting, verschijnsel of product dat alleen in de plaats van herkomst voorkomt, dan moet gekozen worden voor een algemene onderwerpsterm en een geografische plaatsaanduiding (zie ook bij wanneer je wel dient te ontleden in de vorige paragraaf), bijvoorbeeld:

TAPIJTEN; AFGHANISTAN
RESTAURANTS; INDIA

Extra aandacht vereist de geografische soortaanduiding bij letterkunde van meertalige landen. Deze kan namelijk betrekking hebben op een streek, een land of een taalgebied. In deze handleiding wordt in voorkomende gevallen gekozen voor:

- Ontleding in afzonderlijke termen. Een der geografische aanduidingen wordt als bepaling van plaats in de vorm van een geleding toegekend, bijvoorbeeld:

wel: FRANSTALIGE LETTERKUNDE; CANADA
maar niet: CANADESE (FRANSTALIGE) LETTERKUNDE

- Ontleding waarbij twee termen met een geografische soortaanduiding worden gebruikt, bijvoorbeeld:

wel: NEDERLANDSTALIGE LETTERKUNDE; SURINAME
maar niet: SURINAAMSE (NEDERLANDSTALIGE) LETTERKUNDE

3.7 TIJD ALS SOORTAANDUIDING

In de Nederlandse taal worden cultuur- en kunstuitingen en andere voortbrengselen van een bepaalde periode vaak omschreven met de tijd- of stijl-aanduiding in de vorm van een bijvoeglijk naamwoord, bijvoorbeeld:

BYZANTIJNSE KUNST
PREHISTORISCHE DIEREN
GOTHISCHE KATHEDRALEN

Hoofdstuk IV STRUCTUUR VAN DE NBD | BIBLION TREFWOORDENTHESAURUS

4.1 ALGEMEEN

De NBD|Biblion Trefwoordenthesaurus omvat alle termen die gebruikt worden voor de ontsluiting van bibliografische producten van NBD|Biblion. De voorkeurstermen van de NBD|Biblion Trefwoordenthesaurus worden opgenomen in een eigen thesaurusrecord. Deze thesaurusrecords hebben een afzonderlijk identificatienummer: het Pica productienummer, afgekort tot 'PPN').

Voorbeeld van een online raadpleegbaar thesaurusrecord:

PPN	078056888	= Pica Productie Nummer)
Veld 005	Tlv	(T= Thesaurusterm, l= NBD Biblion-term, v= volledigheidstatus)
Veld 009	OZZ	(= Soortindicatoren)
Veld 160	POËZIE	(= Voorkeursterm)
Veld 260	DICHTKUNST	(= Extra ingang)
Veld 265	PIM-variant	(= Afwijkende PIM-term / SISO-presentatie-term)
Veld 460	!PPN!LETTERKUNDE	(= Bredere term)
Veld 470	!PPN!GEDICHTEN	(= Verwante term)

4.2 DEELLIJSTEN EN DEELTHESAURI

Met een soortindicator (in veld 009) geeft de thesaurusbeheerder bij iedere term aan tot welke categorie deze behoort. Per categorie kunnen deellijsten of deelthesauri in gedrukte vorm worden uitgevoerd.

Deellijsten:	0	=	algemene onderwerpsterm
	1	=	geografische naam
	2	=	persoonsnaam
	4	=	corporatiennaam
	6	=	titel van literaire- en kunstwerken

Veld 009 kent maximaal 4 posities. Termen die ook aan bladmuziek worden toegekend krijgen een 'M' op de 4e positie. Termen die alleen voor fictie gebruikt kunnen worden krijgen een 'F' op de 2e positie.

Naar behoefte kunnen onderstaande categorieën van *Eigennamen* als deellijst afgedrukt worden. In gedrukte versies van de NBD|Biblion Trefwoordenthesaurus kan een onderscheid in een algemeen onderwerpsdeel en deellijsten met eigennamen de overzichtelijkheid erg bevorderen. Sommige soort aanduidingen, de term MUSEA bijvoorbeeld, kennen een indrukwekkend aantal Nauwere Term-relaties met eigennamen. Bij online raadpleging levert dat ettelijke 'schermen' aan verwijzingen op. In een gedrukte versie kan dat probleem met een deellijst voor eigennamen worden ondervangen. Daarnaast kunnen deellijsten worden aangemaakt van thesaurustermen die voornamelijk als standaardsubgeleding (in een geleed trefwoord), tijdaanduiding of vormaanduiding worden toegekend. Dergelijke (hulp)lijsten bevorderen de uniformiteit in de trefwoordtoekenning.

Termen uit de *Algemene onderwerpenlijst* kunnen, indien voorzien van een soortindicator, ook uitgevoerd worden in afzonderlijke deelthesauri. Deze deelthesauri kunnen dan fungeren als een standaardthesaurus voor specifieke bibliografische producten. Het voordeel van een deelthesaurus is dat raadplegers van het betreffende bibliografische bestand niet nodeloos worden geconfronteerd met thesaurustermen die niet gebruikt worden als ontsluitingsterm. Een deelthesaurus bevordert tevens de uniformiteit in de trefwoordtoekenning.

Persoonsnamen als onderwerp worden opgenomen in de deellijst Persoonsnamen, uitgezonderd namen van fictieve personen (goden, bijbelse figuren, sprookjes- en fantasiefiguren e.d.). Deze namen worden opgenomen in de algemene onderwerpenthesaurus.

Namen van geografische eenheden als ontsluitingsterm worden opgenomen in de deellijst *Geografische namen*.

Namen van *corporaties* als ontsluitingsterm worden voorzien van een soortindicator en kunnen worden opgenomen in de deellijst Corporaties.

Titels van (literaire- en andere kunst)werken evenals titels van seriële werken, televisieprogramma's enz. als ontsluitingsterm kunnen worden opgenomen in de deellijst Titels.

Bij deellijsten ten behoeve van standaardsubgeledingen worden onderscheiden:

- standaardsubgeledingen (waaronder standaardsubgeledingen bij persoonsnamen),
- tijdaanduidingen weergegeven in cijfers,
- standaardsubgeledingen bij landen.

4.3 ZOEKLEIDING IN DE NBD | BIBLION TREFWOORDENTHESAURUS

VERWIJZINGEN EN TOELICHTING

De opbouw van de NBD|Biblion Trefwoordenthesaurus is gekenmerkt door een inductieve werkwijze. De thesaurustermen zijn niet van tevoren vastgelegd. De aanwezigheid van termen en de uitwerking van de verwijzingsstructuur per onderwerpsgebied is afhankelijk van de, ter ontsluiting, aangeboden publicaties. Sommige onderwerpsgebieden in de thesaurus zijn daardoor minder uitgewerkt dan andere.

Verwijzingen bakenen de betekenis van de afzonderlijke termen beter af.

Termen zonder verwijzing zijn moeilijker opzoekbaar omdat ze alleen direct oproepbaar zijn. Door middel van verwijzingen kan de raadpleger zijn zoekvraag nader definiëren.

De volgende typen relaties worden aangebracht in het thesaurusrecord (zie ook het voorbeeld aan het begin van dit hoofdstuk):

Veld 260	Extra ingang (EI)
Veld 265	PIM-variant / SISO-presentatie-variant
Veld 460	Bredere term (BT)
Veld 470	Verwante term (RT)
Veld 900	Toelichting / Scope note (SN)

De Toelichting (of scope note) bevat een begripsomschrijving van de term, die de betekenis verduidelijkt.

EXTRA INGANG (EI)

De Extra ingang in de thesaurus is de niet-voorkeursterm welke verwijst naar de voorkeursterm (zie ook 'Woordkeuze' in Hoofdstuk III, p. 25).

Extra ingangen worden opgenomen in het geval van:

- a. Synoniemen, bijna-synoniemen of quasi-synoniemen

Voorbeeld van een synoniem als extra ingang:

EMOTIES

EI: GEVOELENS

Van een quasi-synoniem of bijna-synoniem is sprake als twee begrippen voor een groot deel, maar niet helemaal hetzelfde betekenen. Voorbeeld van een quasi-synoniem als extra ingang:

HERALDIEK

EI: FAMILIEWAPENS

Een andere variant van het hanteren van een quasi-synoniem is 'upward posting'. Dat houdt

in dat via een nauwere term verwezen wordt naar een bredere term. Voorbeelden van upward posting als extra ingang:

VARIÉTÉ	EI: VAUDEVILLE
BERGSPORT	EI: ALPINISME

- b. Veel voorkomende afwijkende schrijfwijzen, bijvoorbeeld:

MOUW, J.A. DÈR	EI: DÈR MOUW, J.A.
KERAMIEK	EI: CERAMIEK

- c. Niet gebruikte afkortingen, bijvoorbeeld:

INDUSTRIËLE RESEARCH	EI: R & D
----------------------	-----------

- d. Wel gebruikte afkortingen voor de volledig uitgeschreven vorm, bijvoorbeeld:

IKV	EI: INTERKERKELIJK VREDESBERAAD
OETC	EI: ONDERWIJS IN EIGEN TAAL EN CULTUUR

PIM-VARIANT

Met de PIM-variant wordt een afwijkende PIM-term aangegeven. De PIM-term wordt in die gevallen gehanteerd als publieksvriendelijke presentatie van media binnen PIM-bibliotheken een dergelijke term verlangt. Een PIM-term is eenvoudiger dan de voorkeursterm.

BREDERE TERM-RELATIE (BT)

Met de Bredere Term kan een hiërarchische relatie tussen twee of meer termen worden aangegeven. Dergelijke relaties worden gebruikt voor het aangeven van generieke relaties (geslacht-soort relaties) en partitieve relaties (geheel-deel relaties). Hierbij geldt:

- a. De termen die naar elkaar verwijzen als Bredere of Nauwere term (NT) moeten wel tot hetzelfde type behoren. Beiden moeten aanduidingen zijn van dingen, materialen of processen enz., of aanduidingen van eigenschappen daarvan, dus niet:

BOUWKUNDE	NT: BETON
maar:	
BOUWKUNDE	NT: SYSTEEMBOUW

- b. De relatie moet zoveel mogelijk, trapsgewijs, verwijzen naar het naastgelegen hogere of lagere begrip, dus niet meteen:

RECHT	NT: AUTEURSRECHT
maar:	
RECHT	NT: INTELLECTUELE EIGENDOM
INTELLECTUELE EIGENDOM	NT: AUTEURSRECHT
	NT: PUBLIEKRECHT

We onderscheiden, zoals eerder gezegd, twee soorten hiërarchische relaties:

- Generieke relaties worden gelegd tussen een eenheid en een soort daarbinnen, bijvoorbeeld:

DENKSPORT	NT: DAMMEN
	NT: PUZZELS

Een veel toegepaste vorm van de generieke relatie is die tussen het kernwoord(deel) en het

gehele woord of de combinatie van woorden indien er een inhoudelijke overeenkomst bestaat, bijvoorbeeld:

MOEDERS

NT: BIJSTANDSMOEDERS

NT: SCHOONMOEDERS

- Partitieve relaties zijn relaties tussen semantische eenheden waarvan één het geheel aangeeft en de ander een deel daarvan, bijvoorbeeld:

Geheel: NEDERLAND

Deel: DRENTHE

FRIESLAND enz.

Polyhiërarchische relaties worden gelegd bij termen die in twee of meer categorieën ingedeeld kunnen worden, bijvoorbeeld:

LTO

BT: LAGER BEROEPSONDERWIJS

BT: TECHNISCH ONDERWIJS

Hierbij kan het gaan om zowel generieke als partitieve relaties.

VERWANTE TERM-RELATIE (RT)

Met behulp van de Verwante Term (Related Term, afgekort tot 'RT') kan in de thesaurus een relatie aangebracht worden op grond van inhoudelijke verwantschap tussen termen, die niet kan worden uitgedrukt door een hiërarchische relatie of door (quasi)synoniemen. Deze associatieve relaties zijn in principe wederkerig en worden in de thesaurus tweezijdig aangebracht. Er worden twee typen associatieve relaties onderscheiden:

a. Tussen termen die tot dezelfde categorie behoren, d.w.z.:

- termen die elkaar in sterke mate overlappen, bijvoorbeeld:

BASISONDERWIJS

RT: LAGER ONDERWIJS

- termen die tegengesteld zijn of elkaar aanvullen, bijvoorbeeld:

BEWAPENING

RT: ONTWAPENING

- vrijwel synonieme termen, die om verschillende redenen toch beiden worden gebruikt, bijvoorbeeld:

SOCIALE PEDAGOGIEK

RT: JEUGDHULPVERLENING

b. Tussen termen uit verschillende categorieën als het gaat om:

- een activiteit of proces en het werktuig, instrument of gereedschap dat daarbij wordt gebruikt, bijvoorbeeld:

REMEDIAL TEACHING

RT: LEERSTOORNISSEN

- een beroep, werkkring of discipline en de persoon of organisatie die daarin werkzaam is, bijvoorbeeld:

MONUMENTENZORG

RT: HEEMSCHUT

- een actie en degene die / datgene dat de actie ondergaat, bijvoorbeeld:

SCHILDEREN

RT: SCHILDERMATERIALEN

Hoofdstuk V EIGENNAMEN

5.1 ALGEMEEN

Eigennamen zijn namen waarmee individuele personen, overige levende wezens en dingen of een groep ervan exclusief worden aangeduid. In het kader van deze thesaurus onderscheiden we:

- persoonsnamen
- corporatienamen
- geografische namen
- namen van afzonderlijke tijdvakken, tijdperken en stijlperiodes
- titels van afzonderlijke (literaire en andere kunst)werken
- overige eigennamen, o.a. bouwwerken en vervoermiddelen

Indien zij deel uitmaken van het onderwerp van een document, worden Eigennamen vastgelegd als thesaurusterm. Persoonsnamen, corporatienamen, geografische namen en titels van afzonderlijke (literaire en andere kunst)werken kunnen worden afgedrukt in deellijsten (zie Hoofdstuk IV).

Eigennamen kunnen voorkomen als enkelvoudige en als samengestelde term. Ter nadere precisering kan een kwalificatie tussen ronde haken achter de term toegevoegd worden, bijvoorbeeld:

GENESIS (popgroep)
PIANO, THE (film)

Uitgangspunten bij de toekenning van eigennamen als ontsluitingsterm zijn:

1. Er wordt geen bijbehorende soort aanduiding als ontsluitingsterm toegekend, bijvoorbeeld:

niet:

VONDEL, JOOST VAN DEN

én:

DICHTERS; NEDERLAND; 17e eeuw

(voor een publicatie die alleen Joost van den Vondel als onderwerp heeft).

Wel kan, op basis van de inhoudsanalyse, naast de eigennaam een of meer termen worden toegekend die een bepaling vormen bij de eigennaam als object (zie o.a. Bijlage 3), bijvoorbeeld:

LUCEBERT; SCHILDERKUNST
(de publicatie behandelt niet zijn poëzie)

maar ook:

FOKKER (vliegtuigfabriek); FAILLISSEMENTEN

2. Vakgebied/onderwerp en/of (persoons)naam als trefwoord

Algemeen uitgangspunt is dat het object wordt gevormd door een abstracte of concrete zelfstandige begripseenheid, die de kern van het onderwerp aanduidt.

Soms echter is het onderwerp met eigennaam waarover een publicatie gaat, erg bijzonder en onbekend. Of een publicatie geeft naast het hoofdonderwerp ook veel informatie over een algemener onderwerp, in een bepaald gebied en/of periode. In zulke gevallen kan het zinnig zijn om een tweede algemener trefwoord toe te kennen naast een trefwoord met de eigennaam. Hierbij gelden de volgende richtlijnen:

Persoon vs. vakgebied/theorie/stroming

De naam van de persoon is onlosmakelijk verbonden met de theorie. Titels over de persoon

gaan ook over de theorie, titels over de theorie bevatten ook informatie over de persoon. Hoewel de keuze vaak moeilijk is, moeten we toch een zwaartepunt zien te vinden en hierop ontsluiten. Alleen dubbel ontsluiten als gewicht van beide trefwoorden gelijk is.

Voorbeeld van gehanteerde trefwoorden in een titel waarin zowel de persoon als de theorie zwaartepunt zijn:

EINSTEIN, ALBERT
en
RELATIVITEITSTHEORIE

Persoonsnaam of onderwerp als trefwoord

In principe kiezen we voor één oplossing: de naam van de persoon óf het betreffende onderwerp. Dit om teveel (elkaar overlappende en/of ongelijkwaardige) trefwoorden bij één titel te voorkomen. De vraag is daarbij in hoeverre het zinvol is om op een persoon te trefwoorden die maar kort in de publiciteit zal zijn.

Voorbeeld van gehanteerde trefwoorden in een titel waarin zowel de persoonsnaam als het onderwerp als trefwoord gekozen zijn:

SCHORER, ANTON JACOB
en
HOMOSEKSUALITEIT; NEDERLAND; SOCIALE GESCHIEDENIS; 1900-1939

Fotoboeken, werk van fotografen

We maken een onderscheid in 3 soorten:

- a. Fotoboeken bevattende artistieke foto's zonder duidelijk gezamenlijk onderwerp/genre/motief krijgen een trefwoord op naam van de fotograaf.
- b. Bij fotoboeken met artistieke foto's met onderwerp (thema, genre, motief) onderscheiden we:
 - titels over de geschiedenis van agentschappen, genres e.d.: een trefwoord op onderwerp.
 - titels over het werk van een of meerdere fotografen: een trefwoord op onderwerp.
- c. Foto- of plaatjesboeken over een bepaald onderwerp die informatief en niet-artistiek van aard zijn krijgen een trefwoord op onderwerp.

Voorbeeld van gehanteerde trefwoorden in een titel waarin zowel de naam van de fotograaf als het onderwerp van het fotoboek als trefwoord gekozen zijn:

AMSTERDAM; 19e EEUW; FOTOBOEKEN
en
OLIE, JACOB

3. Publicaties waarin meer dan vijf eigennamen van dezelfde categorie worden behandeld, moeten met de overkoepelende soortaanduiding worden ontsloten, bijvoorbeeld bij een publicatie over Alkmaar, Enkhuizen, Hoorn, Medemblik, Zaandam en Purmerend:

STEDEN; NOORD-HOLLAND

4. De bredere term van bepaalde eigennamen wordt zoveel mogelijk verwezen vanuit de bijbehorende soortaanduiding (behalve bij persoonsnamen en titels van afzonderlijke werken), bijvoorbeeld:

KNVB
NIJL

BT: SPORTORGANISATIES
BT: RIVIEREN

5.2 PERSOONSNAMEN

Een persoonsnaam is een naam van een natuurlijk persoon. Een persoonsnaam kan zijn:

- een voornaam, bijvoorbeeld:

HADEWIJCH

- een familienaam (achternaam en voornaam), bijvoorbeeld:

GOULD, GLENN

- een pseudoniem, bijvoorbeeld:

KOPLAND, RUTGER

- een bijnaam, bijvoorbeeld:

GRECO, EL

- een aangenomen naam, bijvoorbeeld:

JOANNES PAULUS II (paus)

Uitgangspunten voor de constructie van persoonsnamen zijn:

- Persoonsnamenthesaurus PICA (= kmc 100 of, indien niet aanwezig, kmc 110)
- FOBID regels voor de titelbeschrijving, dl. 3, Regels voor catalogusbouw
- Overige bronnen

De belangrijkste bepalingen voor de NBD|Biblion Trefwoordthesaurus zijn:

- a. De geïnverteerde (omgezette) persoonsnaam, dat wil zeggen: de achternaam wordt geplaatst voor de voorna(m)en. Dit in tegenstelling tot de Persoonsnamenthesaurus PICA. Bijvoorbeeld:

BUSH, GEORGE

niet: GEORGE BUSH

- b. Een uniform naamwoord, d.w.z. een persoon op wiens naam een ingang wordt gemaakt dient steeds onder dezelfde naam opgenomen te worden tenzij er sprake is van het zelfstandig voorkomen van zowel de werkelijke naam als een pseudoniem, bijvoorbeeld:

BROUWERS, DOLF

RT: OEKEL, SJEF VAN

- c. Kiezen voor de meest bekende naamsvorm; in de praktijk is dit meestal de naamsvorm zoals vermeld in kmc 100 van de Persoonsnamenthesaurus PICA. Andere naamsvormen die dezelfde persoon betreffen kunnen als gelijkwaardigheidsverwijzing toegevoegd worden, bijvoorbeeld:

GROOT, HUGO DE

EI: GROTIUS

- d. Het toevoegen van nadere gegevens in geval van gelijkkluidende persoonsnamen. In volgorde van voorkeur:

1. Voorletters of voornamen of tot voornamen aangevulde voorletters, bijvoorbeeld:

SCHWEITZER, A. wordt:

SCHWEITZER, ANTON

2. Geboorte- en/of sterfjaar, bijvoorbeeld:

CARUSO, ENRICO (1873-1921)

3. Predikaten, titels of achtervoegsels als sr. of jr., bijvoorbeeld:

DREES, WILLEM (sr.)

4. Beroeps- of plaatsaanduiding, bijvoorbeeld:

MECHANICUS, PHILIP (journalist)

5. Oplossingen van pseudoniemen, bijvoorbeeld:

NIET, HEIN VAN DER

Zie: DORN, PHILIP

Bij het toevoegen van nadere gegevens aan de persoonsnaam in de vorm van een kwalificatie moet wel met het volgende rekening worden gehouden:

- als de kwalificatie al deel uitmaakt van kmc 100 in de Persoonsnamenthesaurus moet deze altijd worden overgenomen;
- als het twee identieke persoonsnamen van algemeen bekende personen betreft, dient bij invoer van de eerste persoonsnaam al een kwalificatie ter onderscheid worden toegevoegd;
- als het twee gelijkkluidende persoonsnamen betreft waarvan er maar één algemeen bekend is, hoeft er geen kwalificatie toegevoegd te worden indien het de meeste bekende persoon betreft. Als de onbekende als eerste ingevoerd wordt, is een kwalificatie noodzakelijk.

- e. Personen en hun werken (bijv. literaire- of kunstwerken) worden niet als één thesaurusterm opgenomen. Het uitgangspunt is het zoeken met afzonderlijke termen. Persoonsnamen en namen van bijbehorende afzonderlijke werken moeten bij de ontsluiting als aparte ontsluitingsterm (de titel van het werk als subgeleding) toegekend worden, bijvoorbeeld:

HERMANS, WILLEM FREDERIK; NOOIT MEER SLAPEN (boek)

Deze volgorde is strijdig met de regels voor trefwoordtoekenning, waarbij uitgegaan wordt van een vaste volgorde van onderwerpselementen. De titel is namelijk object en zou als hoofdgeleding opgenomen moeten worden. Deze oplossing sluit echter beter aan bij de vroeger gehanteerde vorm van personen en hun werk in één term.

- f. De vroegere praktijk waarin personen en hun 'verzameld werk' in één term werden vervat, is eveneens komen te vervallen. In plaats daarvan wordt een subgeleding als bepaling (kader of actie / proces) toegevoegd (zie Bijlage 2). Voor de keuze van standaardsubgeledingen geldt slechts genoemde Bijlage 2 als basis.

Was: MULISCH, HARRY (werken)

Nu: MULISCH, HARRY; ROMANS

Was: DIEKMANN, MIEP (werken)

Nu: DIEKMANN, MIEP; JEUGDLITERATUUR

- g. Met beide uitgangspunten wordt echter pragmatisch omgegaan. Dit houdt in dat de Trefwoordenredactie het mandaat heeft om te bepalen of het gebruiksvriendelijker is om van de persoonlijke voorkeursterm af te wijken. Bij afwijking zal dit in kmc 903 worden verantwoord met de opmerking 'Bewust afgeweken van de pvkt'.

Namen van vorsten zijn bij voorkeur in de taal van het geregeerde land, met de titel in de in Nederland meest gebruikelijke vorm, bijvoorbeeld:

LOUIS XIV (koning van Frankrijk)

5.3 CORPORATIENAMEN

Iedere organisatie of groep van personen of organisaties met een eigennaam wordt beschouwd als een corporatie, t.w. verenigingen, stichtingen, instituten, bonden, commissies, musea, kerkgenootschappen, bedrijven, overheidsinstellingen, enz. Echter, gelegenheidsgroepen en groepsgebeurtenissen als commissies, congressen, conferenties, concilies, evenementen, festivals, sportmanifestaties, symposia, studiedagen, tentoonstellingen e.d. worden in de eerste plaats als gebeurtenissen gezien en dus niet als corporaties.

Het uitgangspunt voor de vaststelling van corporatienamen als thesaurusterm is:

- Corporatiethesaurus PICA
- Pyttersens Nederlandse Almanak
- FOBID regels voor de titelbeschrijving, dl. 3, Regels voor catalogusbouw
- Overige bronnen

Voor de toekenning van corporatienamen als thesaurusterm gelden enkele uitzonderingen. In aanvulling op bovenstaande Regels voor catalogusbouw, wordt de nadruk gelegd op de volgende uitgangspunten:

a. Er wordt gekozen voor de naamsvorm waaronder de corporatie het meest bekend is. Deze kan dus afwijken van de officiële naam die de corporatie in eigen publicaties gebruikt, bijvoorbeeld:

FOKKER (vliegtuigfabriek)	niet: FOKKER AIRCRAFT
MORMONEN	EI: HEILIGEN DER LAATSTE DAGEN
HOGE RAAD	niet: HOGE RAAD DER NEDERLANDEN

b. Lidwoorden aan het begin van de corporatiennaam worden weggelaten, tenzij spraakgebruik of grammaticale redenen het noodzakelijk maken. Dan wordt het lidwoord geïnverteerd. Bijvoorbeeld:

ROLLING STONES

Maar:
PLOEG, DE (kunstenaarskring)

c. Naamsdelen van een corporatiennaam worden niet bekort, tenzij de bekorte vorm het meest bekend is, bijvoorbeeld:

NEDERLANDSE HERVORMDE KERK	niet: NED. HERV. KERK
----------------------------	-----------------------

d. Afkortingen, acroniemen en overige benamingen die aan de corporatiennaam zijn toegevoegd om de (wettelijke) status aan te geven, worden zoveel mogelijk vermeden, bijvoorbeeld:

HOOGOVS	niet: KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE HOOGOVS- EN STAALFABRIEKEN
---------	---

e. Als voor een corporatiennaam zowel de volledige naam als de afkorting gebruikt wordt, heeft de meest bekende naamsvorm de voorkeur. De volledige naam kan als Extra Ingang worden toegevoegd, bijvoorbeeld:

NS	EI: NEDERLANDSE SPOORWEGEN
UNESCO	EI: UNITED NATIONS EDUCATIONAL SCIENTIFIC AND CULTURAL

ORGANIZATION

Maar:

NEDERLANDSE VERENIGING VAN
HUISVROUWEN

niet: NVH

- f. Bij een naamsverandering van een corporatie wordt de nieuwe naam ingevoerd. Documenten onder de oude naam blijven ontsloten met de oude naam. De oude en de nieuwe corporatiennaam worden met een associatieve verwijzing (RT) gekoppeld, bijvoorbeeld:

POSTBANK

RT: RIJKSPOSTSPAARBANK

Eventueel kan de gebruiksomschrijving in een scope note worden vervat.

- g. Als een corporatiennaam niet uniek is of uniek herkenbaar, wordt een soort aanduiding of een geografische aanduiding (eventueel als kwalificatie) toegevoegd, of de oorspronkelijke taal van de corporatiennaam gebruikt, bijvoorbeeld:

PLOEG, DE (weverij)
JAARBEURS (Utrecht)
FRONT NATIONAL

- h. Als de naam van een corporatie onvoldoende herkenbaar is kan een nadere aanduiding (eventueel als kwalificatie) worden toegevoegd, bijvoorbeeld:

GENESIS (popgroep)

5.4 GEOGRAFISCHE NAMEN

Geografische namen zijn aanduidingen voor gegevens op en indelingen van het aardoppervlak zoals: baaien, beken, bergen, bossen, buurten, counties, dalen, deelstaten, delta's, departementen, dorpen, eilanden(groepen), gehuchten, gemeenten, gewesten, geisers, gouwen, graafschappen, grachten, grotten, havens, hertogdommen, historisch-geografische eenheden, industrieterreinen, kanalen, kantons, koloniën, kusten, landen, meren, moerassen, nationale parken, natuurgebieden, nederzettingen, oceanen, parken, plantsoenen, pleinen, polders, provincies, regio's, rivieren, staten, steden, stegen, stranden, straten, streken, velden, vliegvelden, vorstendommen, vulkanen, wateren, watervallen, wegen, weiden, werelddelen en gedeelten van werelddelen, wijken, woeste gronden, woonkernen, zeeën, zeestraten enz.

Een geografische naam kan ook een fictief gebied aanduiden, bijvoorbeeld ATLANTIS. Een dergelijke geografische naam wordt niet in de deellijst maar in de Algemene onderwerpenlijst opgenomen (vergelijk eigennamen van fictieve personen).

Voor de constructie van geografische namen gelden de volgende uitgangspunten:

- a. Geografische namen worden in principe in de Nederlandse taal gesteld. Indien voor een geografische naam geen Nederlands equivalent bestaat, mag de buitenlandse vorm gebruikt worden. Als bron moeten achtereenvolgens worden gebruikt:

1. Wijzer van geografische namen, van SDU uitgevers
2. www.taalunieversum.org
3. Grote Bosatlas
4. Grote Winkler Prins encyclopedie
5. Overige atlassen, bijvoorbeeld De grote Times wereldatlas

- b. Geografische namen worden in natuurlijk zinsverband (zonder inversie) gesteld. Dit geldt ook voor de lidwoorden EI-, AI-, Den, Le, La, Los, Las, 's, 't, e.d. Voorvoegsels als Sint-, Sankt,

Saint, Noord-, Zuid-, Oost-, West-, enz. worden volledig uitgeschreven, bijvoorbeeld:

GOLF VAN NAPELS
 's-HERTOGENBOSCH
 LA PALMA
 SINT-MAARTEN (eiland)
 ZUIDOOST-AZIë

- c. Afwijkende spellingen of benamingen kunnen als extra ingang in de thesaurus ingevoerd worden, bijvoorbeeld:

CAMBODJA	EI: KAMBODJA
's-HERTOGENBOSCH	EI: DEN BOSCH

- d. Gelijkluidende geografische namen worden voorzien van een kwalificatie tussen ronde haken, zodat elke naam uniek geïdentificeerd is. Homoniemen komen veelvuldig voor bij geografische namen, bijvoorbeeld:

MISSISSIPPI (rivier)
 CHAMPAGNE (landstreek)

Plaatsnamen kunnen gelijkluidend zijn aan benamingen voor objecten. Ook dan is een nadere aanduiding gewenst, bijvoorbeeld:

DIEREN (plaatsnaam)
 LAKEN (Brussel)
 LIER (stad)

- e. Indien zowel een afkorting als een uitgeschreven naamsvorm voorkomt, wordt de voluit geschreven naam gebruikt, tenzij de afkorting het meest in zwang is. De afkorting wordt in de thesaurus als Extra ingang ingevoerd, bijvoorbeeld:

BONDSREPubLIEK DUITSLAND	EI: BRD
maar: DDR	EI: DUITSE DEMOCRATISCHE REPUBLIEK

- f. Voor geografische namen die in de loop der tijd zijn veranderd, worden de huidige, gangbare, naamsvormen gehanteerd, gevolgd door een tijdaanduiding, indien zij een bepaling van plaats bij het object vormen in het document, bijvoorbeeld:

VRIJHANDEL; NEDERLAND; 1795-1815
 (vrijhandel als hoofdonderwerp ten tijde van de BATAAFSE REPUBLIEK)

Land- en gebiedsaanduidingen worden wel met de historisch juiste naamsvormen (historische toponiem) aangeduid mits zijzelf het object zijn. In de thesaurus moet, ter verduidelijking, een associatieve verwijzing, een kwalificatie of een scope note aangebracht worden, bijvoorbeeld:

NEDERLAND	RT: BATAAFSE REPUBLIEK
-----------	------------------------

- g. Als geografische gebieden samengevoegd worden tot een nieuwe eenheid dan zijn zowel de oude naam (namen) als de nieuwe naam legitieme termen. Hetzelfde geldt bij splitsing van geografische gebieden. Ter verduidelijking moet een associatieve verwijzing (RT) of een scope note aangebracht worden, bijvoorbeeld:

DUITSLAND	RT: BONDSREPUBLIEK DUITSLAND
	RT: DDR

Scope note bij DUITSLAND:

benaming heeft betrekking op de periode voor 1945 en na 1990. Voor Duitsland tussen 1945 en 1990 zie: Bondsrepubliek Duitsland of DDR

- h. Soms is het nodig om niet-exacte gebiedsaanduidingen in de thesaurus op te nemen. Via een hiërarchische relatie moeten dergelijke geografische namen aan de overkoepelende geografische eenheid gekoppeld worden, bijvoorbeeld:

ZUIDELIJK AFRIKA
VOERSTREEK

BT: AFRIKA
BT: LIMBURG (BELGIË)

- i. Aanduidingen van groepen van landen zijn toegestaan, bijvoorbeeld:

BALTISCHE STATEN
MIDDEN-OOSTEN

Maar als de groepsaanduiding ook in gebruik is in de zin van een internationale samenwerkingsovereenkomst, dan wordt deze niet opgenomen in de deellijst Geografische namen maar in de algemene onderwerpenthesaurus, bijvoorbeeld:

GEMENEBEST VAN NATIES
EUROPESE UNIE
BENELUX

- j. In de thesaurus worden de volgende Breder term-relaties aangebracht:

- Buitenlandse plaatsnamen worden met een Breder term-relatie gekoppeld aan de landnaam, bijvoorbeeld:

PARIJS

BT: FRANKRIJK

- Nederlandse provincienamen worden met een Breder term-relatie gekoppeld aan de landnaam, bijvoorbeeld:

NOORD-HOLLAND

BT: NEDERLAND

- Maar Nederlandse plaatsnamen worden met een Breder term-relatie gekoppeld aan de provincienaam, bijvoorbeeld:

NIJMEGEN

BT: GELDERLAND

- Namen voor geografische eenheden kleiner dan een plaatsnaam, worden met een Breder term-relatie gekoppeld aan de betreffende plaatsnaam, bijvoorbeeld:

AMSTERDAMSE BUURT (Haarlem)

BT: HAARLEM

5.5 TIJDAANDUIDINGEN ALS EIGENNAAM

In een document kunnen diverse onderwerpselementen voorkomen die een tijdvak, een tijdperk of een stijlperiode aanduiden. We onderscheiden:

TIJDAANDUIDINGEN ALS BEPALING

Voor tijdaanduidingen die als bepaling bij het behandelde object worden toegekend, gelden de volgende afspraken:

- Tijdaanduidingen die betrekking hebben op een eeuw, een precisering daarvan of een

markant jaartal worden in cijfers weergegeven, bijvoorbeeld:

ENGELSE LETTERKUNDE; 17E EEUW
OORLOGSFILMS; 1945-1960
STUDENTENOPSTANDEN; 1968

- Wanneer een tijdaanduiding valt binnen een eeuw of binnen een tijdperk met eigenaam wordt die eeuw of periode subgeleding, bijvoorbeeld:

WONINGBOUW; 19E EEUW (over woningbouw rond 1850)
HUISVESTING; ROMEINSE OUDHEID (over huisvesting uit het jaar 0)

Een uitzondering wordt gemaakt voor de '20e eeuw' en de '21e eeuw' in verband met het grote aantal documenten. In Bijlage 3 is een onderverdeling in periodes opgenomen waarvan het gebruik verplicht is.

- Wanneer een tijdaanduiding meer dan drie eeuwen of meer dan één tijdperk omvat, wordt de algemene tijdbepaling 'geschiedenis' gebruikt, bijvoorbeeld:

SCHILDERKUNST; GESCHIEDENIS (betreffende de schilderkunst vanaf de 16e eeuw)

- Wanneer tijdaanduidingen van meer dan drie eeuwen vallen binnen een tijdperk met eigenaam wordt die periode subgeleding, bijvoorbeeld:

KLOOSTERS; MIDDELEEUWEN (over kloosters tussen 800 en 1200)

- Een algemene tijdbepaling met daarin de term 'geschiedenis' en een specifiekere tijdaanduiding kunnen in combinatie binnen een trefwoord voorkomen:

MODE; NEDERLAND; SOCIALE GESCHIEDENIS; 1900-1939

- Indien een eeuw-, decennium- of jaartalaanduiding samenvalt met een tijdperk met eigenaam, wordt gekozen voor de laatste, bijvoorbeeld:

LANDSCHAPSCHILDERKUNST; RENAISSANCE
JODENVERVOLGING; WERELDOORLOG II

- Een tijdperk met eigenaam als tijdaanduiding moet wel van toepassing kunnen zijn op het bijbehorende begrip.

Dus niet: CHINESE DICHTKUNST; MIDDELEEUWEN
Maar wel: CHINESE DICHTKUNST; 12e eeuw

Immers: China kende geen Middeleeuwen, de Middeleeuwen is de aanduiding voor een periode in Europa.

TIJDAANDUIDINGEN ALS OBJECT

Wanneer een tijdaanduiding object is wordt zij als enkelvoudige of samengestelde term opgenomen in de Algemene onderwerpenlijst van de thesaurus.

Voor het overige gelden de volgende afspraken:

- Tijdaanduidingen die betrekking hebben op een eeuw, een decennium of een markant jaartal worden in letters geschreven, bijvoorbeeld:

TWINTIGSTE EEUW
JAREN ZESTIG

NEGENTIENHONDERDACHTENZESTIG

- In die gevallen waar het meerdere eeuwen of tijdperken met eigenaam betreft worden deze als afzonderlijke termen toegekend met een maximum van drie, bijvoorbeeld:

ZESTIENDE EEUW
ZEVENTIENDE EEUW
(voor de periode 1500 tot en met 1700)

ALGEMENE GESCHIEDENIS
(voor de tijdperken Griekse Oudheid, Romeinse Oudheid, Middeleeuwen en Renaissance)

- Een term die een tijdperk met eigenaam aanduidt geniet de voorkeur boven meerdere termen met eeuwaanduiding, bijvoorbeeld:

RENAISSANCE
(voor de periode 1400 tot 1600)

- Wanneer een tijdaanduiding binnen een bepaalde eeuw valt wordt deze eeuw als hoofdgeleding vermeldt, bijvoorbeeld:

ACHTTIENDE EEUW
(voor de periode 1760-1789)

Echter, tijdaanduidingen die vallen binnen de 20e en 21e eeuw zijn hierop een uitzondering vanwege de vele documenten. Naast de beide wereldoorlogen worden ook de decennia als afzonderlijke tijdaanduidingen gebruikt, bijvoorbeeld:

WERELDOORLOG I
JAREN TWINTIG

- Voor de overige tijdaanduidingen wordt de onderverdeling in periodes uit *Bijlage 3* als subgeleding toegevoegd, bijvoorbeeld:

ALGEMENE GESCHIEDENIS; 1945-1990

- Voor een tijdaanduiding over een eeuw (of eeuwen) heen, worden aan de afzonderlijke eeuwen termen toegekend, bijvoorbeeld:

ZESTIENDE EEUW
ZEVENTIENDE EEUW
(voor de periode 1550-1650)

5.6 NAMEN VAN AFZONDERLIJKE (LITERAIRE EN KUNST)WERKEN

Onder afzonderlijke werken worden schilderijen, auteurswerken, beeldhouwwerken, balletten, dansstukken, muziekstukken, toneelstukken, periodieken, films, televisieprogramma's, opera's, enz. verstaan. Titels van afzonderlijke werken worden als thesaurusterm opgenomen in de deellijst Titels.

Uitgangspunten zijn:

- a. Namen van afzonderlijke werken worden als ontsluitingsterm toegekend als een document informatie biedt *over* het betreffende werk, niet als het gaat *om* het werk zelf;
- b. De fysieke vormaanduiding van het werk wordt als kwalificatie tussen ronde haken toegevoegd. Zie *Bijlage 4*: Standaardkwalificaties bij titels van (kunst)werken. Bijvoorbeeld:

AVONDEN, DE (boek)
AVONDEN, DE (film)

- c. Indien een auteurswerk in verschillende edities is verschenen onder meer dan één titel, is het gewenst om een 'uniforme titel' toe te kennen om alle documenten over hetzelfde werk onder één thesaurusterm te brengen (vergelijk de 'sorteertitel' in het hoofdwoord bij catalogusbouw), bijvoorbeeld:

HUCKLEBERRY FINN (boek) EI: ADVENTURES OF HUCKLEBERRY FINN, THE (boek)

Hetzelfde geldt voor titels van anonieme documenten, bijbelboeken en andere godsdienstige werken die als ontsluitingsterm worden opgenomen.

Voor het gebruik van uniforme titels gelden de volgende afspraken wat betreft de taalkeuze:

- o de uniforme titel van een werk is de oorspronkelijke titel in de oorspronkelijke taal;
- o de talen waaruit de oorspronkelijke titels ontleend mogen worden zijn: Frans, Duits, Engels, Spaans, Portugees, Italiaans, Latijn en Nederlands. Dit sluit aan bij de uniforme titelpraktijk voor Musicalia, geldend binnen het GGC;
- o voor de overige talen geldt dat de Nederlandstalige titelvariant, mits voorkomend in het document of het GGC, als uniforme titel wordt vastgesteld;
- o indien de Nederlandstalige titelvariant niet bestaat mag de oorspronkelijke titel, ook al betreft het geen van bovengenoemde talen, als uniforme titel worden ingevoerd. Indien er, vanwege een andere schriftsoort, transliteratie nodig blijkt te zijn dient zoveel mogelijk de relevante Internationale Standaard gevolgd te worden. Omdat in onze thesaurus zoveel mogelijk voor de meest gangbare vorm wordt gekozen, moet er voor de Nederlandse transcriptie gekozen worden;
- o indien voor een uniforme titel die behoort tot de bovengenoemde talen, ook een Nederlandstalige titelvariant gangbaar is, wordt de Nederlandstalige titel als Extra ingang toegevoegd;
- o titels van musicalia, aanwezig als thesaurusterm in het GGC, worden aangepast aan de meest recente lijst 'uniforme titels musicalia' die gangbaar is in de muziekpraktijk bij openbare bibliotheken.

- d. Lidwoorden aan het begin van een titel worden geïnverteerd, bijvoorbeeld:

VRIJE KATHEDER, DE (tijdschrift)
ZAUBERFLÖTE, DIE (opera)

- e. Voor zover aanwijsbaar wordt een toegekende titel voorafgegaan door de eigennaam van de 'uitvoerende' of 'schepper' als mede-ontsluitingsterm, bijvoorbeeld:

REVE, GERARD; AVONDEN, DE (boek)
FASSBINDER, RAINER WERNER; BERLIN ALEXANDERPLATZ (film)

5.7 OVERIGE EIGENNAMEN

Onder overige eigennamen onderscheiden we achtereenvolgens:

- a. Eigennamen van bouwwerken; het belangrijkste uitgangspunt is de in Nederland meest bekende naamsvorm, bijvoorbeeld:

KONINKLIJKE SERRES (Laken)
CRYSTAL PALACE (Londen)

Aan de eigennaam wordt, tenzij het reeds in de naam voorkomt, de plaatsnaam als kwalificatie tussen ronde haken toegevoegd, bijvoorbeeld:

KASTEEL GROENEVELD (Baarn)
BRIENENOORDBRUG (Rotterdam)

- b. Eigennamen van vervoermiddelen; hierbij wordt de soort aanduiding als kwalificatie tussen ronde haken toegevoegd, bijvoorbeeld:

BOUNTY (schip)

- c. Eigennamen van hemellichamen, bijvoorbeeld:

SATURNUS (planeet)

- d. Eigennamen van producten (merknamen), bijvoorbeeld:

SINCLAIR ZX 81 (computer)
KREIDLER (bromfiets)

Hoofdstuk VI INVOEREN EN MUTEREN

6.1 ALGEMEEN

Voorstellen zullen in de eerste plaats afkomstig zijn van degenen die zich bezig houden met de ontsluiting van titelbeschrijvingen in bestanden van NBD|Biblion. Het is echter ook mogelijk dat externe gebruikers voorstellen voor thesaurustermen doen indien zij de NBD|Biblion Trefwoordthesaurus gebruiken voor de ontsluiting van de eigen collectie. Het invoeren van nieuwe of gewijzigde thesaurustermen geschiedt door de Trefwoordredactie van NBD|Biblion.

6.2 NIEUWE THESAURUSTERMEN

Wanneer er geen geschikte thesaurusterm is gevonden voor de onderwerpsontsluiting van een document, kan een nieuwe term worden voorgesteld voor invoer in de thesaurus. Deze aspirant-term moet voldoen aan de regelgeving in deze handleiding.

Voordat nieuwe termen worden voorgesteld moeten ze getoetst worden aan de voorgeschreven bronnen (*zie Bijlage 1*).

6.3 VERWIJZINGEN

In *Hoofdstuk IV* staat aangegeven welke velden gebruikt mogen worden ten behoeve van verwijzingen in de thesaurus. Voor een nieuwe voorkeursterm in de NBD|Biblion Trefwoordthesaurus moeten in ieder geval de volgende, verplichte velden worden ingevuld:

Veld 005	volledigheidsstatus
Veld 009	soortindicator
Veld 160	voorkeursterm

6.4 MUTATIES

Mutaties van thesaurustermen hebben consequenties voor titelbeschrijvingen in de eigen catalogus (maar ook die van afnemers) die ontsloten worden met deze termen uit de NBD|Biblion Trefwoordthesaurus. Dat kunnen titelbeschrijvingen zijn die door NBD|Biblion geleverd zijn, maar ook lokaal ingevoerde titelgegevens. In de volgende gevallen kunnen wijzigingsvoorstellen ingediend worden:

- a. Thesaurustermen die niet voldoen aan de regelgeving in deze handleiding, bijvoorbeeld:

'unieke termen' waarvan is gebleken dat ze zelden of nooit als ontsluitingsterm zijn toegekend en die vervangen kunnen worden door één of meerdere bestaande thesaurustermen.

- b. Thesaurustermen die niet overeenkomen met de gebruikte term in de geautoriseerde naslagwerken, bijvoorbeeld:

BIRMA vs. MYANMAR

- c. Actualisering van 'verouderde' thesaurustermen, bijvoorbeeld:

GASTARBEIDERS zie: BUITENLANDSE WERKNEMERS

- d. Verwijderen van ontsluitingstermen die (vrijwel) synoniem zijn aan andere aanwezige thesaurustermen. Zeker als dit tot verwarring leidt bij de onderwerpsontsluiting, bijvoorbeeld:

VERSTANDELIJK GEHANDICAPTE KINDEREN vs. GEESTELIJK GEHANDICAPTE KINDEREN
vs. ZWAKZINNIGE KINDEREN

- e. 'Opschoning' van onderwerpsgebieden, waarvan de verwijzingsstructuur onvoldoende uitgewerkt is. Bijvoorbeeld omdat er een tussenniveau ontbreekt waardoor naar thesaurustermen die een specifiek begrip benoemen, verwezen wordt vanuit een Bredere term die een erg ruim begrip vertegenwoordigt, bijvoorbeeld:

TYOLOGIE (psychologie) BT: PSYCHOLOGIE

zou dan moeten worden:

TYOLOGIE (psychologie) BT: PERSOONLIJKHEIDSLEER
PERSOONLIJKHEIDSLEER BT: PSYCHOLOGIE

Het 'opschonen' van grote onderwerpsgebieden zal geschieden in de vorm van uitgewerkte voorstellen aan de ingestelde Gebruikersgroep NBD|Biblion Trefwoordenthesaurus.

6.5 INVOER- EN MUTEERPROCEDURES

Voorstellen voor nieuwe thesaurustermen of voor wijziging van bestaande thesaurustermen kunnen via e-mail (of PICA-MAIL) ingediend worden bij de Trefwoordenredactie van NBD|Biblion.

Aanvragen dienen de volgende elementen te bevatten:

- voorstel voor een nieuwe of gewijzigde term;
- voorstel voor eventuele verwijzing(en) bij de betreffende term (EI, BT, RT);
- voorstel voor een eventuele Toelichting of kwalificatie;
- bronvermelding (zie *Bijlage 1*);
- toelichting op het gebruik van de nieuwe term:
 - aan de hand van titelbeschrijvingen van documenten die ermee ontsloten kunnen worden,
 - verbetering van de verwijzingsstructuur binnen een onderwerpsgebied in de thesaurus.

De aanvragen worden door de Trefwoordenredactie zo spoedig mogelijk in behandeling genomen. De antwoorden worden eveneens via de elektronische post geleverd en behelzen het volgende:

1. Afwijzing
 - toelichting op de afwijzing;
 - suggestie voor de onderwerpsontsluiting van het betrokken document met bestaande thesaurustermen.
2. Goedkeuring
 - datum invoer nieuwe term / wijziging;
 - definitieve keuze voorkeursterm;
 - definitieve keuze verwijsterm(en);
 - PICA-productienummer (PPN) van het nieuwe of gewijzigde thesaurusrecord;
 - soortindicatoren;
 - toelichting bij afwijkende keuzes t.a.v. de aanvraag;
 - eventuele aanvulling op de bronvermelding.

Natuurlijk kan er dan nog gecorrespondeerd worden over het antwoord, maar de eindbeslissing ligt bij de Trefwoordenredactie.

BIJLAGE 1 NASLAGWERKEN

Deze opsomming van te gebruiken naslagwerken is niet uitputtend. Iedere afdeling of dienst die gebruik maakt van de NBD|Biblion Trefwoordthesaurus heeft in de loop der jaren een naslagcollectie opgebouwd die aansluit bij de behoefte.

De hieronder staande opsomming betreft de bronnen, waarvan de meest recente editie primair geraadpleegd moet worden en, indien de gewenste term daarin voorkomt, ook nagevolgd moet worden.

Met 'overige bronnen' worden de overige, aanwezige naslagwerken bedoeld. Die kunnen dienen om meer inzicht geven in het gebruik van de nieuwe term binnen het betreffende onderwerpsgebied. Dit is van belang voor het leggen van relaties met termen die al in de thesaurus voorkomen. Daarnaast dienen ze als secundaire bron voor de aangevraagde term.

Voor brongebruik moet de volgende volgorde aangehouden worden:

A. Nieuwe algemene onderwerpstermen

1. Grote Winkler Prins encyclopedie / Encarta encyclopedie Winkler Prins
2. Van Dale groot woordenboek der Nederlandse taal
3. Wikipedia
4. Overige bronnen, waaronder internet

Daarnaast wordt onderscheid gemaakt in gebruik van naslagwerken bij:

B. Spelling van de algemene onderwerpstermen

1. Woordenlijst Nederlandse taal
2. Van Dale groot woordenboek der Nederlandse taal
3. Grote Winkler Prins encyclopedie
4. Overige bronnen

C. Persoonsnamen

1. Persoonsnamenthesaurus PICA (inclusief richtlijnen)
2. FOBID regels voor de titelbeschrijving, dl. 3. Regels voor catalogusbouw
3. Overige bronnen

D. Corporatienamen

- Corporatiethesaurus PICA
- FOBID regels voor de titelbeschrijving, dl. 3. Regels voor catalogusbouw
- Pyttersen's Nederlandse almanak
- Overige bronnen

E. Geografische namen

1. Wijzer van geografische namen, van de SDU uitgevers
2. www.taalunieversum.org
3. Grote Winkler Prins encyclopedie/Encarta
4. Overige bronnen

F. Titels van literaire werken (ook van anonieme werken, bijbelboeken en andere godsdienstige werken)

1. GGC : Gemeenschappelijke Geautomatiseerde Catalogus
2. FOBID regels voor de titelbeschrijving, dl. 3. Regels voor catalogusbouw
In het bijzonder:
Bijlage 3: Lijst van de belangrijkste Nederlandse anoniemen
Bijlage 4: Lijst van bijbelboeken

BIJLAGE 2 STANDAARDSUBGELEDINGEN BIJ PERSOONSNAMEN

Deze lijst bevat, hoewel niet uitputtend, de meest voorkomende standaardsubgeledingen die voorkomen bij persoonsnamen. Consistentie in de trefwoordtoekenningspraktijk maakt het wenselijk dat zoveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van termen uit deze lijst indien het onderwerp dit rechtvaardigt.

Aforismen	Schoolwandplaten
Aquarellen	Short story
Autobiografieën	Strijkkwartetten (muziekstuk)
Balletmuziek	Stripverhalen
Beeldhouwwerken	Symfonieën
Bibliografieën	Tekeningen
Biografieën	Tentoonstellingscatalogi
Bouwwerken	Thrillers
Brieven	Toneelstukken
Cantates	Uitvindingen
Collages	Verhalen
Composities (muziek)	Vioolconcerten
Concerten	
Dagboeken	
Discografieën	
Etsen	
Filmografieën	
Films	
Filosofie	
Fotoboeken	
Fotografie	
Foto's	
Fresco's	
Gebrandschilderde ramen	
Gitaarmuziek	
Grafische kunst	
Instrumentale muziek	
Jeugdliteratuur	
Kamermuziek	
Koormuziek	
Letterkunde	
Liederen	
Madrigalen	
Memoires	
Meubels	
Musicals	
Novellen	
Opera's	
Opstellen	
Orkestmuziek	
Oratoria	
Pianoconcerten	
Pianomuziek	
Poëzie	
Portretten	
Preken	
Radioteksten	
Romans	
Schetsen	
Schilderijen	

BIJLAGE 3 TIJDAANDUIDINGEN

Tijdvak als bepaling	Tijdvak als object (uitgeschreven in letters)
1e eeuw voor Chr. 4e eeuw 8e eeuw 17e eeuw, enz. 20e eeuw 1900-1914 1900-1919 1900-1939 1900-1945 1900-1950	Vierde eeuw Achtste eeuw Zeventiende eeuw, enz. Twintigste eeuw;
1911-1945 1911-1950 1916-1945 1916-1950 1916-1960 1919-1933 1919-1939 Wereldoorlog I	Jaren tien Wereldoorlog I Jaren twintig
1921-1925 1921-1945 1921-1955 1921-1965 1926-1940 1926-1945 1926-1950 1926-1955	Jaren dertig
1931-1935 1931-1940 1931-1950 1931-1960 1931-1975 1931-1980 1936-1945 1936-1950 1936-1955	
Wereldoorlog II 1941-1950 1941-1955 1941-1960 1941-1970 1945-1950 1945-1960 1945-2000	Wereldoorlog II Jaren veertig
1951-1955 1951-1960 1951-1985	Jaren vijftig

1951-1995	Jaren zestig
1951-2000	
1956-1960	
1956-1975	
1956-1995	
1956-2005	
1961-1965	Jaren zeventig
1961-1980	
1961-1995	
1961-2010	
1966-1970	
1966-1985	
1966-1990	
1966-2010	
1971-1975	
1971-1985	Jaren tachtig
1971-2005	
1976-1980	
1976-1990	
1976-2010	
1981-1985	
1981-1995	Jaren negentig
1981-2010	
1986-1990	
1986-2005	
1986-2010	
1991-1995	
1991-2000	
1991-2010	
1996-2000	Eenentwintigste eeuw;
1996-2010	
21e eeuw	
2000	
2001	
2001-2005	Eenentwintigste eeuw;
2001-2010	

N.B. Dit is geen uitputtende lijst, maar slechts een (bindend) voorbeeld van tijdaanduidingen.

BIJLAGE 4 STANDAARDKWALIFICATIES BIJ TITELS VAN (KUNST)WERKEN

Voor titels van (kunst)werken gelden de volgende afspraken:

in KMC 009 wordt een 6 ingevuld op de eerste positie;
aan de titel als eigennaam wordt, tussen ronde haken, een standaardkwalificatie als vormaanduiding toegevoegd. Dit om te voorkomen dat de ene keer (boek) en de andere keer bijvoorbeeld (roman) wordt toegevoegd.

Hieronder volgt een opsomming van standaardkwalificaties die toegevoegd moeten worden aan titels van afzonderlijke (kunst)werken.

STANDAARDKWALIFICATIE	VOORBEELD
☐ (ballet)	☐ Romeo and Juliet (ballet)
☐ (bijbelboek)	☐ Job (bijbelboek)
☐ (boek)	☐ Opwaaierende zomerjurken (boek)
☐ (compositie)	☐ Carmina Burana (compositie)
☐ (dagblad)	☐ Trouw (dagblad)
☐ (film)	☐ Oeroeg (film)
☐ (gedicht)	☐ Mei (gedicht)
☐ (geluidscassette)	☐ Bezonken rood (geluidscassette)
☐ (kunstwerk)	☐ Aardappeleters, De (kunstwerk)
☐ (leergang)	☐ Veilig leren lezen (leergang)
☐ (musical)	☐ Showboat (musical)
☐ (opera)	☐ Aïda (opera)
☐ (radioprogramma)	☐ Vroege vogels (radioprogramma)
☐ (reeks)	☐ Salamander (reeks)
☐ (sage)	☐ Vliegende Hollander, De (sage)
☐ (sprookje)	☐ Assepoester (sprookje)
☐ (televisieprogramma)	☐ Sonja op ... (televisieprogramma)
☐ (tijdschrift)	☐ Onze Taal (tijdschrift)
☐ (verhaal)	☐ Edda (verhaal)
☐ (voorstelling)	☐ Gijsbrecht van Aemstel (voorstelling)

BIJLAGE 5 STANDAARDSUBGELEDINGEN BIJ LANDEN

Deze lijst bevat alleen veel voorkomende vormsubgeledingen en subgeledingen van algemene aard.

Afbeeldingen	Klimaat
Atlassen	Koloniale geschiedenis
Bevolking	Kunstgeschiedenis
Bibliografieën	Muziekgeschiedenis
Buitenlandse politiek	Overheidsbeleid
Culturele antropologie	Parlementaire geschiedenis
Cultuurbeleid	Politiek
Cultuurgeschiedenis	Politieke geografie
Economie	Politieke geschiedenis
Economisch beleid	Reisbeschrijvingen
Economische geografie	Reisgidsen
Economische geschiedenis	Sociaaleconomische beschrijvingen
Economische politiek	Sociaaleconomische geschiedenis
Encyclopedieën	Sociale politiek
Fauna	Sociale geografie
Flora	Sociale geschiedenis
Folklore	Staatsinrichting
Fotoboeken	Staatsrecht
Gedichten	Statistieken
Geografie	Tijdschriften
Geografische woordenboeken	Verhalen
Geologie	Volkskarakter
Geschiedenis	Zeegeschiedenis
Kerkgeschiedenis	

N.B. Dit is geen uitputtende lijst, maar slechts een (bindend) voorbeeld van standaardsubgeledingen.

BIJLAGE 6 REGISTER

Aangenomen namen 37
Aantal geledingen 14
Aantal termen 14
Abstracte begrippen 8, 21, 22
Achternamen, zie: Familienamen
Achtervoegsels 38
Acroniemen 25, 39
Actie/proces 11, 21, 28
Afkortingen 25, 32, 39, 41
Afwijkende PIM-term 30
Afwijkende schrijfwijze 32
Afwijkende spelling (geografische namen) 41
Afzonderlijke (literaire en kunst)werken 44-45
Algemene onderwerpenlijst 30
Algemene onderwerpstermen 7-8, 30
Associatieve relaties (Associatieve verwijzingen), zie: Verwante term

Bepalingen bij object, zie: Object (bepalingen bij)
Beroepsaanduiding 38
Bibliografische vorm, zie: Vormaanduidingen
Bladmuziek 30
Bouwwerken (eigennamen) 45
Bredere Term (BT) 30-31, 32-33, 36, 42
Bronnen (naslagwerken) 47, 49
BT, zie: Bredere Term
Bijbelse figuren 31
Bijna-synoniemen 31
Bijnamen 37
Bijvoeglijke naamwoorden 22-23, 27-29
Bijwoorden 23

Computerprogramma's (termen) 15-16
Corporatienamen 30, 31, 35, 39-40, 49
Cultuuruitingen 28-29

Deellijsten 30-31, 35, 40
Deelonderwerpen 17
Deelthesauri, zie: Deellijsten
Definities, zie: Woorddefinitie
Definities (lijst van) 6-9
Diacritische tekens 20
Diepte-indexering 17
Diepteontsluiting 17
Documenten (definitie van) 6
Documentair trefwoorden 17

EI, zie: Extra ingang
Eigennamen 8, 22, 23, 27, 30, 35-46
Enkelvoud 21, 22, 25
Enkelvoudige termen 6-7, 10, 35
Enkelvoudige woorden 6
Evenementen 24
Extra ingang 6, 20, 25-26, 30, 31-32, 37-40, 44

Familienamen 37

Fantasiefiguren 31
Fictie 18
Fictieve geografische gebieden 40
Fictieve personen 31

Geboortejaren 37
Geheel-deel relaties 32
Geïnverteerde termen 20, 37, 39, 40, 45
Gelede trefwoorden 7, 10, 11, 12
Geledingen (aantal) 14
Geledingen (fictie) 19
Gelijkluidende geografische namen, zie: Geografische namen (gelijkluidend)
Gelijkluidende persoonsnamen, zie: Persoonsnamen (gelijkluidend)
Generieke relaties (geslacht-soort relaties) 33
Geografische namen 30, 31, 35, 40-42, 49
Geografische namen (gelijkluidend) 24, 41
Geografische namen (specificiteit) 18-19
Geografische plaatsaanduiding 28
Geografische soortaanduidingen, zie: Soortaanduidingen (geografisch)
Geslacht-soort relaties, zie: Generieke relaties
Gezichtspunt 11
Globaal ontsluiten 17
Goden 31

Hemellichamen (eigennamen) 46
Hiërarchische relaties 32-33, 42
Historisch toponiemen 41
Homoniemen 24, 25, 41
Hoofdgeledingen 7, 11
Hoofdletters, zie: Lettergebruik

Inductieve werkwijze 31
Inhoudelijke ontsluiting 10-19
Inhoudsanalyse 10-12
Invalshoek 11
Inversie, zie: Geïnverteerde termen
Invoerprocedures 48

Jaartallen 42, 43
Jargon, zie: Vakjargon

Kader 11
Kenmerk 11, 22
Kleine letters, zie: Lettergebruik
Kunstuitingen 28-29
Kunstwerken 8, 24, 30-31, 35, 38, 44-45, 53
Kwalificaties 22, 23-24, 35, 38, 40, 41, 45, 46, 53

Leenwoorden 26
Lettergebruik 20-21
Letterkunde van meertalige landen 29
Lidwoorden 39, 40, 45
Literaire werken 8, 24, 30, 35, 38, 44-45, 49, 53

Maat- en gewichtseenheden 8
Mannelijke vorm (termen) 13-14
Meervoud 21-22

Meertalige landen, letterkunde van, zie: Letterkunde van meertalige landen
Meest bekende naamsvorm 37, 39
Merksnamen, zie: Producten (eigennamen)
Musicalia, zie: Muziekstukken
Mutaties 47-48
Muteerprocedures 48
Muziekstukken 44

Naamsverandering (bij corporaties) 39-40
Naamsverandering (bij geografische namen) 41
Namen van afzonderlijke (literaire en kunst)werken 44
Namen van afzonderlijke tijdvakken, tijdperken of stijlperiodes 8, 35
Naslagwerken, zie: Bronnen (naslagwerken)
Natuurlijke taal 20, 27
Nauwere Term 30, 32-33
Nederlandstalige titelvariant, zie: Titelvariant (Nederlandstalig)
Niet-voorkeurstermen 6, 31
Nieuwe thesaurustermen 47, 48, 49
NT, zie: Nauwere Term

Object (bepalingen bij) 11-12, 28
Omzetting, zie: Geïnverteerde termen
Onderwerpselementen (volgorde van) 10-11, 38, 42
Ouderwetse termen 26
Overkoepelend trefwoord (bij documentair trefwoorden) 17
Overkoepelende soort aanduidingen 36

Partitieve relaties 32-33
Periodieken, zie: Seriële werken
Persoonsnamen 8, 30, 31, 35, 36-38, 49
Persoonsnamen (gelijkluidend) 24, 37, 38
Persoonsnamen (standaardsubgeledingen), zie: Standaardsubgeledingen bij persoonsnamen
Pica productienummer. Zie: PPN
PIM-variant 31, 32
Plaatsbepaling 11, 13
Polyhiërarchische relaties 33
Populair taalgebruik 25
Postcoördinatie 9, 10, 12
PPN 30
Precoördinatie 9, 10, 12
Predikaten 38
Producten (eigennamen) 45-46
Programmeertalen (termen) 15, 16
Pseudoniemen 37, 38

Qualifiers. Zie: Kwalificaties
Quasi-synoniemen 31

Related Term, zie: Verwante term
Relaties, zie: Verwijzingsstructuren
Romans 18-19
RT, zie: Verwante term
Samengestelde termen 7, 10, 22, 23, 26-28
Samengestelde woorden 7, 10
Samenstellingen, zie: Samengestelde termen
Scheppend werk (bij non-fictie) 17-18
Scope notes 22, 24, 31, 40, 41

Sekseneutrale vorm (termen van personen) 13
 Seriële werken 31, 44
 Soortaanduidingen (eigennamen) 35
 Soortaanduidingen (geografisch) 8, 28-29
 Soortaanduidingen (van tijd) 9, 28, 29
 Soortindicatoren 30-31, 47, 48
 Specificiteit 9, 12, 18-19
 Spelling 20, 49
 Sprookjesfiguren 31
 Staande uitdrukkingen 7, 23, 27
 Standaardkwalificaties bij titels van (kunst)werken 45, 53
 Standaardsubgeledingen 30, 31
 Standaardsubgeledingen (bij landen) 31, 54
 Standaardsubgeledingen (bij persoonsnamen) 31, 38, 50
 Sterfjaren 37
 Stijlaanduidingen 9, 29
 Subgeledingen 7, 11, 28, 38, 43-44, 54
 Synoniemen 25-26, 31
 Syntactische ontleding 12, 27, 28

Taalkeuze 20, 45
 Televisieprogramma's 31, 44
 Telwoorden 23
 Termen (definitie van) 6
 Thematrefwoorden 18-19
 Thesaurus (definitie van) 6
 Thesaurusrecords 30, 31
Titels van kunstwerken, zie: Kunstwerken
Titels van literaire werken, zie: Literaire werken
 Titelvariant (Nederlandstalig) 45
 Toelichting, zie Scope notes
 Toneelstukken 44
 Trefwoorden (definitie van) 6
Tijd als soortaanduiding, zie: Soortaanduidingen (van tijd)
 Tijdaanduidingen als eigennaam 42-43
 Tijdaanduidingen als bepaling 11, 30, 31, 42-43, 50-51
 Tijdaanduidingen als object 43-44, 51-52

Unieke termen 10, 12, 26, 47
 Uniforme naamwoorden 37
 Uniforme titels 45
 Upward posting 12, 32

Vakjargon 25
 Vervoermiddelen (eigennamen) 46
 Verwante term (RT) 30, 31, 33-34, 40, 41
Verwijzingen, zie: Verwijzingsstructuur
 Verwijzingsstructuur 22, 31-34, 47, 48
 Voegwoorden 23, 27
Volgorde van onderwerpselementen. Zie: Onderwerpselementen (volgorde van)
 Volledigheidsstatus 30, 47
 Voorkeurstermen 6, 25, 26, 30, 31, 47, 48
 Voornamen 37
 Voorvoegsels 40
 Voorzetsels 23, 27
 Vormaanuidingen 9, 11, 30
 Vormbegrippen 8

Vrouwelijke vorm (termen van personen) 13-14

Werkwoorden 23, 27

Woorddefinitie 23-24

Woordgroepen 7, 26, 27

Woordkeuze 25-26

Woordredactie 20

Woordsoorten 22-23

Wijzigingsvoorstellen, zie: Mutaties

Zelfstandige naamwoorden 22, 23, 27, 28

Zie-verwijzing, zie: Extra ingang

© 2010
NBD|Biblion

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.